

Analiza rynku turystycznego

Maroko

Autor: Ewelina Dyrzcz

Rok: 2014

SPIS TREŚCI

Spis treści.....	1
Wstęp.....	2
I. Podstawowe uwarunkowania rozwoju turystyki przyjazdowej, krajowej i wyjazdowej.....	2
1. Ogólne informacje o Maroko.....	3
1.1 Położenie.....	3
1.2 Klimat.....	3
1.3 Podstawowe dane gospodarcze.....	4
1.4 Ludność.....	4
1.5 Waluta , przepisy wizowe.....	5
1.6 Historia.....	5
1.7 Ustrój.....	6
2. Atrakcje turystyczne przyciągające największą liczbę turystów.....	6
3. Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	10
3.1 Hotele.....	10
3.2 Sieć komunikacyjna.....	12
3.3 Lotniska.....	15
4. Podstawowe determinanty konsumpcji turystycznej ludności	17
4.1 Dochody.....	17
4.2 Ceny.....	18
5. Narodowa administracja turystyczna	19
II. Rynek recepcji turystycznej (zagraniczna turystyka przyjazdowa).....	19
1. Przyjazdy i główne kraje emitujące.....	19
2. Dochody z turystyki przyjazdowej.....	24
3. Analiza profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych krajów emisyjnych.....	26
4. Główne obszary przyjazdowego ruchu turystycznego.....	27
III. Rynek emisji turystycznej Maroko.....	28
IV. Znaczenie rynku Maroko dla Polski.....	31
1. Analiza przyjazdów do Polski z Maroko.....	31

2. WUTZ.....	37
3. Zaangażowanie marketingowe Polski i Maroko.....	37
4. Analiza wyjazdów Polaków do Maroko.....	40
V. Analiza SWOT.....	43
VI. Prezentacja przykładowej oferty.....	43
Podsumowanie.....	45
Bibliografia.....	46
Spis rycin, spis tabel.....	47

WSTĘP:

Niniejsza praca jest próbą analizy rynku turystycznego Maroka. Wybrałam ten kraj z kilku powodów, ale przede wszystkim wiąże się on z fascynacją tym krajem. Dodatkowo Maroko jest od kilku lat jednym z ulubionych kierunków docelowych turystów z całego świata, także z Polski. Ludzi do kraju tego przyciągają nie tylko imponujące budowle, które są świadectwem jego burzliwych dziejów i bogatej kultury, ale również wspaniały klimat, piękne wybrzeża, niezmierzone góry i oczywiście pustynia Sahara. Do celów częściowych pracy należą między innymi określenie znaczenia rynku turystycznego Maroka na globalnym rynku turystycznym oraz użyteczności i przydatności dla Polski. Celem praktycznym pracy jest możliwość wykorzystania jej w efektywny sposób przez przedsiębiorstwa turystyczne. Zastosowałam w niej metodę badawczą jaką jest desk research, czyli analiza źródeł wtórnych. Informacji szukałam przede wszystkim w Internecie, ale starałam się wybierać sprawdzone, profesjonalne strony. Posiłkowałam się również pracami starszych kolegów i koleżanek, którzy już dokonali w latach wcześniejszych prób analiz turystycznego rynku Maroko.

I. PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ, KRAJOWEJ I WYJAZDOWEJ MAROKO.

1. Ogólne informacje o Maroku.

1.1 Położenie.

Maroko położone jest w północno-zachodniej części Afryki i graniczy z 3 państwami (terytoriami). Najdłuższą granicę lądową, której długość wynosi 1559 kilometrów posiada z Algierią. Kolejnym sąsiadem Maroka jest Sahara Zachodnia, z którą omawiany kraj graniczy na długości 443 kilometrów. Ostatnim lądowym sąsiadem Maroka są dwie hiszpańskie eksklawy w Afryce: Ceuta o granicach liczących 6,3 kilometra oraz Melilla granicząca z Maroko na odcinku 9,6 kilometra. Najwyżej położonym punktem w Maroku jest najwyższy szczyt w górach Atlas - Dżabal Tubkal położony 4167 m n.p.m., przeciwnie - najniżej położonym punktem jest depresja o nazwie Sabcha Tah na terenie którego położone jest miasto Tarfaja na wysokości 55 m p.p.m.

1.2 Klimat.

Klimat panujący w Maroku zdeterminowany jest wieloma czynnikami związanymi z jego położeniem geograficznym. Panuje tutaj klimat podzwrotnikowy, na wybrzeżach jest to klimat morski, natomiast w głębi kraju suchy oraz skrajnie suchy w odmianie górskiej. Średnie temperatury występujące w Maroku to +10 do +12 °C w okresie stycznia, oraz +35 do +44 °C w najcieplejszym miesiącu tj. lipcu. W okresie letnim zdarza się, że temperatura może dojść nawet do +54 °C. W Maroku w zależności od miejsca kraju pojawiają się bardzo zróżnicowane średnie ilości opadów atmosferycznych. W Atlasie Średnim są to ilości dochodzące do 1000 mm (występują również opady śniegu), natomiast w południowej i południowo-wschodniej części kraju nie są większe niż 200 mm. Charakterystycznym zjawiskiem na wschodnim wybrzeżu Maroka są często występujące mgły. Jest to spowodowane wpływami chłodnego Prądu Kanaryjskiego. Kolejnym charakterystycznym elementem klimatu Maroka są wiejące wiosną gorące, porywiste, pustynne wiatry, które niosą ze sobą pył i piasek zwiększając temperaturę powietrza oraz obniżając wilgotność. Najbardziej rozpoznawalną nazwą (poza regionalnymi) tego wiatru jest Sirocco.

1.3 Podstawowe dane gospodarcze.

Maroko to państwo przede wszystkim rolniczo-surowcowe. Najważniejsze bogactwa naturalne to fosforyty, fosforany, rudy żelaza, mangan, ołów i cynk. Maroko posiada dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną. Linie kolejowe (połączone z liniami Algierii) mają długość 1,9 tys. km (z tego ponad 50% jest zelektryfikowanych). Linie kolejowe łączą porty z ośrodkami wydobywania fosforytów i dużymi miastami wnętrza kraju. Długość dróg kołowych wynosi 57,7 tys. km (56% utwardzonych). Główne porty morskie mieszczą się w: Casablanca, Asfi, Al-Muhammadija, Agadir, Al-Dżurf al-Asfar. Główny morski port pasażerski znajduje się w Tangerze. Maroko ma 8 międzynarodowych portów lotniczych a, największe znajdują się w: Casablance i w Rabacie. Nowoczesna, choć niezbyt gęsta sieć telefoniczna, w Maroku jest około 1,3 mln abonentów telefonii stacjonarnej. W użytkowaniu znajduje się 9,6 mln telefonów komórkowych.

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Maroko#Gospodarka> , data odczytu 28.12.2013

PKB wg parytetu siły nabywczej na 1 mieszkańca wynosi 4,1 tys. dolarów amerykańskich. W kwestii polityki gospodarczej tego kraju, prowadzone są starania mające na celu zróżnicowanie struktury gospodarki, czyli zmniejszenia uzależnienia od eksportu fosforytów, łagodzenia dużych różnic regionalnych, wzmocnienia sektora prywatnego.

Struktura wytwarzania produktu krajowego brutto (2007): rolnictwo 14,5%, przemysł 37,9%, usługi 47,7%. Kolejnym źródłem dochodu w kraju, którego nie można pominąć są pieniądze Marokańczyków pracujących poza granicami, a wydawane w kraju.

1.4 Ludność.

Całkowita liczba ludności Maroka to 34 859 364 (dane na 2009 rok), przyrost naturalny wynosi 1,48%, a średnia długość życia mieszkańców tego kraju to 71,8 lat. W Maroku występuje bardzo wysoki stopień analfabetyzmu - na poziomie 47,7%. Występują dwie

główne grupy etniczne: Arabowie - 25,1% oraz Berberowie 73,9%. Zdecydowana większość ludności to muzułmanie - 98,7%, chrześcijanie to 1,1%.

Najważniejsze miasta:

- Casablanca – 2 946,4 tys. (aglomeracja: 3 084,6 tys.)
- Rabat – 621,5 tys. (1 622,9 tys.)
- Fez – 946,8 tys.
- Marrakesz – 823,2 tys.

1.5 Waluta, przepisy wizowe.

Oficjalną walutą Maroka jest Dirham marokański. Jest to jednostka monetarna stosowana w Maroku od 1960 r. 1 dirham dzieli się na 100 centymów, przelicznik do PLN: 1 MAD = 0,3714 PLN

W obiegu znajdują się:

- monety o nominałach 1, 5, 10, 20 i 50 centymów oraz 1, 2, 5 i 10 dirhamów.
- banknoty o nominałach 10, 20, 50, 100 i 200 dirhamów.

Przepisy wizowe.

Od roku 2005, wszyscy obywatele RP przyjeżdżający do Maroka są zwolnieni z obowiązku wizowego na okres do 90 dni. Nie dotyczy to przyjazdów w celach zarobkowych.

1.6 Historia.

Historia Maroka sięga IV wieku przed naszą erą, kiedy to istniało na tych terenach państwo mauretańskie (berberyjskie) składające się z koczowniczych plemion. Po upadku Kartaginy, w I w n.e. państwo to zostało przejęte przez Rzymian i pozostawało pod ich rządami przez długie wieki. Następnie ziemie te znajdowały się pod panowaniem Wandalów, Bizancjum, aż

wreszcie Ummajów, czyli arabskich kalifów. To właśnie od tego momentu rozpoczęły się czasy świetności Maroka. Kolejne podboje Andaluzji, Trypolisu i Tunezji zostały zatrzymane dopiero przez bitwę pod Las Navas de Tolosa w 1212 roku. Był to kres potęgi Maroka, przypieczętowany ostatecznie na początku XX wieku (1912 r.) przekształceniem go w protektorat Francji. Dopiero w 1956 roku Maroko odzyskało niepodległość. Obecnie niepodległe Maroko jest monarchią, która ma silną pozycję w świecie arabskim. W 1987 roku Maroko rozpoczęło starania o włączenie go do Unii Europejskiej, jednak z powodu konfliktu w jakim pozostaje z Saharą Zachodnią nie ma na to szans, więc posiada jedynie status kraju stowarzyszonego.

1.7 Ustrój.

Od 1972 roku Maroko za sprawą postanowień zawartych w konstytucji jest dziedziczną monarchią konstytucjonalną. Władzę ustawodawczą w tym kraju stanowią król oraz dwuizbowy parlament. Parlament składa się z Izby Reprezentantów oraz Izby Radców. Izba Reprezentantów składa się z 325 członków wybieranych na 5-letnią kadencję. Izba Radców natomiast składa się z 270 osób i wybierana jest na 9 lat jednak w wyborach pośrednich - czyli co 3 lata wymieniana jest jedna trzecia składu tej izby.

Władzę wykonawczą stanowią Premier oraz Rząd. Premier powoływany jest przez Króla. Maroko posiada również władzę sądowniczą, którą stanowią niezależne sądy.

2. Atrakcje turystyczne przyciągające największą liczbę turystów

Maroko w ostatnich latach staje się coraz bardziej atrakcyjną destynacją turystyczną. Z drugiej strony turystyka dla Maroka staje się coraz ważniejsza - Maroko należy do czołówek afrykańskich państw pod kątem wielkości ruchu turystycznego. Najpopularniejszymi regionami odwiedzanymi przez turystów w Maroko są wybrzeża - zarówno Morza Śródziemnego jak i Oceanu Atlantyckiego. Maroko posiada duże miasta o walorach turystycznych do których przede wszystkim należą Casablanca, Rabat, Tanger czy Marrakesz. Niestety nie ma danych statystycznych określających liczbowo ilości odwiedzających dlatego

poniżej przedstawione zostały najbardziej rozpoznawalne miejsca turystyczne w Maroku według podziału na lokalizacje w poszczególnych miastach kraju.

Casablanka

To największe, leżące na wybrzeżu Oceanu Atlantyckiego miasto Maroka. Jest to największy ośrodek zarówno przemysłowy jak i kulturalny w kraju. Obecnie bardzo dynamicznie rozwijający się.

Ryc. 1. Casablanka

Źródło: <http://www.dailymail.co.uk/travel/article-2045232/Casablanca-Moroccan-city-isnt-like-movies.html>,
data odczytu: 06.01.2014

Fez

Jest to czwarte pod względem wielkości miasto w Maroku. Liczy ono prawie 1 mln mieszkańców. Miasto to powstało w VIII w n.e., ale większego znaczenia nabrało dopiero

kiedy w 807 roku Idris II ustanowił tutaj pierwszą stolicę Maroka. Fez uważany jest za centrum intelektualne Maroka.

Marakesz

Jest to 3 co do wielkości miasto Maroka - zamieszkiwane przez ponad 1 mln mieszkańców. Początkowo była to niewielka osada, następnie rozwinięta do miasta warownego. W czasach XII i XII wieku Marakesz stał się stolicą olbrzymiego wtedy imperium rozległego od wybrzeży Atlantyku aż po Typolitanię. Obecnie uznawany jest za jeden z najważniejszych ośrodków turystycznych.

Ryc. 2. Marakesz

Źródło: <http://buddaphoto.blog.pl/> data odczytu: 06.01.2014

Agadir

Agadir to bez wątpliwości największy kurort turystyczny a Maroko. Umiejscowiony jest w południowej części kraju nad Oceanem Atlantyckim. Charakterystycznym elementem jest jego położenie przy plaży od długości 8 km tworzącej półksiężyc. Jest to doskonałe miejsce do wypoczynku oraz uprawiania sportów wodnych takich jak żeglarstwo, windsurfing, kitesurfing, czy innych sportów motorowodnych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: http://www.biletti.pl/warto-zobaczyc/agadir-urok-marokanskich-plaz-35/#.UmKsU_lFXw8, data odczytu: 06.01.2014

Rabat

Przy ujściu rzeki Bu Rakrak nad Oceanem Atlantyckim położona jest obecna stolica Maroka - Rabat. Jest to drugie pod względem wielkości miasto w Maroku - posiada 1,6 mln mieszkańców. Poza tym, że jest to ważne centrum przemysłowe i rzemieślnicze Maroka, Rabat to również jeden z najważniejszych ośrodków turystycznych w kraju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [http://pl.wikipedia.org/wiki/Rabat_\(Maroko\)#Zabytki_i_turystyka](http://pl.wikipedia.org/wiki/Rabat_(Maroko)#Zabytki_i_turystyka) data odczytu 28.12.2013_

Volubilis

Leżące u podnóża Dżabal Zerhum, Volubilis, oddalone jest od Meknes o ok. 35 km. Znajdują się tutaj największe i najlepiej zachowane w Maroku i całej Północnej Afryce ruiny rzymskiego miasta z przełomu II i III w. (wpisane w 1997 roku na listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO). Volubilis nazywane bywa z języka arabskiego Oualili lub Walili po berberyjsku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie

<http://www.abcmaroko.pl/okolice-meknes/volubilis.html>, data odczytu: 06.01.2014

3. Infrastruktura turystyczna i komunikacyjna.

3.1. Hotele.

Maroko charakteryzuje się wysoką różnorodnością hoteli oraz możliwych rodzajów udzielanych noclegów. W zależności od budżetu jakim się dysponuje można korzystać z następujących rodzajów zakwaterowania:

- **Hotele** - w Maroko odnaleźć można zarówno bardzo tanie jak i super luksusowe hotele, różniące się poziomem jakości oraz ceną. Poza tanimi miejscowymi hotelami można skorzystać z oferty praktycznie wszystkich większych hoteli sieciowych takich jak Ibis, Four Season czy Mercury. Najzamożniejsi turyści mogą skorzystać z noclegu w tak cudownych miejscach jak 1001 Nocy w Marakeszu czy Casablance.

- **Hostele** - jest to proste zakwaterowanie, prowadzone głównie jako interes rodzinny, gdzie ceny zaczynają się już od 3 EUR. Pokoje często posiadają wspólne łazienki, ale zawsze są czyste i schludne. Są też droższe wersje hosteli gdzie wyposażenie jest stanowczo wyższe.

- **Riad** - jest to ciekawy typ noclegu B&B, gdzie doświadczyć można miejscowej gościnności. Noclegi oferowane są w domach mieszkańców, gdzie to gospodarz osobiście podejmuje gości i dba o ich wygodę podczas pobytu. Tego typu miejsca zlokalizowane są przede wszystkim w medynach większych miast, posiadają pokoje z łazienkami, a ich ceny w zależności od standardu zaczynają się od 15 EUR.

- **Auberge** - jest to najpopularniejsza forma noclegu na pustyni oznaczająca rodzinny zajazd. Oferta w tego typu miejscach jest bardzo szeroka, od luksusowych pokoi po nocleg w namiotach Berberów w środku wydm.

- **Bivouac** - jest to nocleg w namiotach nomadów, często namioty posiadają nawet łazienki.

- **Maison d'hotes** - jest to rodzaj prywatnego domu przystosowanego do przyjmowania gości. Tutaj można wynająć jedynie pojedyncze pokoje, na specjalne okazje można wynająć cały lokal.

- **Villas** - są to luksusowe domy z ogrodami oraz basenami zlokalizowane najczęściej na obrzeżach miast.

Źródło: <http://www.mojemaroko.com/hotele-w-maroko/hotele-w-maroko/>, data odczytu: 06.01.2014

Tab. 1. Udzielone noclegi w Maroku 2000-2012

	2000	2010	2011	2012
Marrakesz	18696	55317	60426	62673
Agadir	21494	29026	29766	31336
Casablanca	7750	13658	14187	15304
Fez	3995	7458	8074	8374
Ouarzazate	4730	7685	7704	8028
Tanger	7087	7685	7680	7920
Rabat	3861	4957	5081	5477
Tetouan	4293	4682	4700	5396
Meknes	1929	3298	3308	3408
El Jadida Mazagan-	648	2849	2933	3004
Essaouira- Mogador	1286	4285	4767	5053
Saidia Oujda-	1651	5514	6731	7205
Inny	17760	26719	28768	30847
RAZEM	95180	173133	184125	194025

Źródło: <http://www.visitmorocco.com>, data odczytu: 06.01.2014

Analizując powyższe zestawienie można zauważyć jaki wzrost udzielanych noclegów nastąpił w każdym z miast Maroko od 2000 roku. W Marakeszu w ciągu 12 lat liczba udzielanych noclegów zwiększyła się ponad trzykrotnie, a łącznie dla wszystkich miast o około 50%.

W rozróżnieniu na rodzaj obiektu odpowiednio wygląda klasyfikacja udzielonych noclegów.

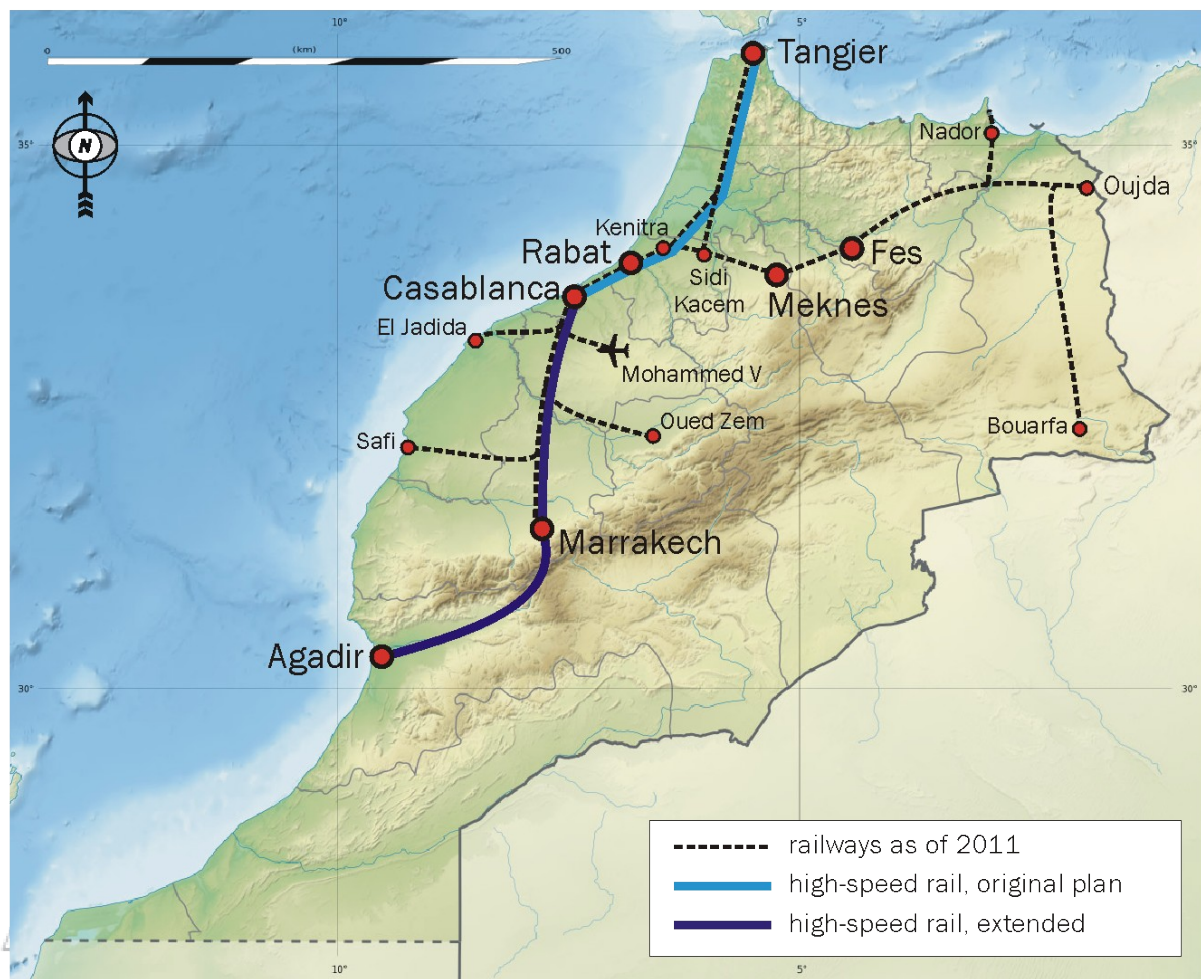
Tab. 2. Klasyfikacja udzielonych noclegów

	2000	2010	2011	2012
Hotel 1 *	5246	9815	10326	12179
Hotel 2 *	9768	13653	13537	13957
3 * hotel	17925	24772	25580	27843
4 * hotel	26935	46666	46846	46599
5 *	15006	28025	30461	32507
Kwatery	4641	11612	15632	15812
Hotele klubów	15659	19584	20046	20149
Domy	-	15604	17844	20621
Inne *	-	3402	3853	4358
Całkowity	95180	173133	184125	194025

Źródło: <http://www.visitmorocco.com> , data odczytu: 06.01.2014

3.2. Sieć komunikacyjna

Transport oraz sieć komunikacyjna w Maroko są bardzo dobrze rozwinięte. Pierwszy z elementów to linie kolejowe. Mają one długość 1,9 tys kilometrów, przy czym około połowa z nich posiada trakcje elektryczne. Linie kolejowe łączą przede wszystkim miasta portowe z miejscami wydobywania surowców mineralnych oraz największymi miastami ze środka kraju.

Ryc. 3. Sieć komunikacyjna.

Źródło: <http://pl.wikipedia.org>, data odczytu: 06.01.2014

Kolejny element sieci komunikacyjnej to drogi kołowe. Ich długość wynosi około 57,7 tys kilometrów w tym ponad połowa to drogi należące do kategorii utwardzonych.

Ryc. 4. Drogi kołowe.

Źródło: maps.google.pl, data odczytu: 06.01.2014

Ostatni z elementów infrastruktury komunikacyjnej w Maroku to porty morskie. Maroko posiada 5 głównych portów morskich usytuowanych w miastach:

- Casablanca
- Asfi
- Al-Muhammadija
- Agadir
- El Jorf Lasfar

Rozkład portów na mapie Maroko:

Ryc. 5. Rozkład portów w Maroko.

Źródło: maps.google.pl, data odczytu: 06.01.2014

3.3. Lotniska

Maroko posiada dość gęstą sieć portów lotniczych. Najważniejsze z nich znajdują się na poniższej liście:

- Agadir
- Casablanca
- Essaouira Mogador
- Fez
- Nador
- Warzazat
- Rabat

- Tan Tan
- Al Hoceima
- Oujda L. Angades
- Marakesz Menara

Ryc. 6. Rozmieszczenie lotnisk

Źródło: maps.google.pl, data odczytu: 06.01.2014

Maroko posiada 4 własne linie lotnicze:

- Atlas Blue (w tej chwili należące do Royal Air Maroc)
- Jet4you (tanie linie lotnicze)
- Regional Air Lines (prywatne linie lotnicze)
- Royal Air Maroc (narodowe linie lotnicze)

4. Podstawowe determinanty konsumpcji turystycznej ludności

4.1. Dochody

Gospodarka marokańska w tej chwili zaliczana jest do tak zwanych gospodarek wschodzących, natomiast Maroko jako kraj posiada średni dochód narodowy. Poniższa tabela obrazuje główne wskaźniki makroekonomiczne tego kraju.

PKB	OSTATNI	POPZEDNI	ŚREDNIA	TENDENCJA	JEDNOSTKA	OKRES
PKB PER CAPITA	2462.61	2432.82	1401.83		USD	2012-12-31 Rocznie
PKB PER CAPITA PPP	4475.24	4421.11	3041.38		USD	2012-12-31 Rocznie
PKB	96.73	99.21	28.20		W mld USD	2012-12-31 Rocznie
PKB W CENACH STAŁYCH	684691.00	666725.00	398000.65		MAD Million	2012-06-29 Rocznie
TEMPO WZROSTU PKB	5.10	4.80	5.88		Procent	2013-06-30 Kwartalnie
ROCZNE TEMPO WZROSTU PKB	5.10	4.80	5.88		Procent	2013-06-30 Kwartalnie
BRUTTO NA ŚRODKI TRWAŁE	259680.00	246394.00	36470.86		MAD Million	2012-06-29 Rocznie
PRACA	OSTATNI	POPZEDNI	ŚREDNIA	TENDENCJA	JEDNOSTKA	OKRES
POPULACJA	32.69	32.27	22.45		Million	2012-12-31 Rocznie
PRACUJĄCY	10851.00	10397.00	9818.88		Tysiąc osób	2013-05-15 Kwartalnie
BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI	1049.00	1077.00	1166.46		Tysiąc osób	2013-05-15 Kwartalnie
STOPA BEZROBOCIA	8.80	9.40	10.71		Procent	2013-06-30 Kwartalnie
CENY	OSTATNI	POPZEDNI	ŚREDNIA	TENDENCJA	JEDNOSTKA	OKRES
WSKAŹNIK CEN KONSUMPCYJNYCH (CPI)	113.60	112.50	108.07		Punkty Indeksowe	2013-08-15 Miesięcznie
INFLACJA	1.90	1.60	1.81		Procent	2013-08-31 Miesięcznie
PIENIĄDZE	OSTATNI	POPZEDNI	ŚREDNIA	TENDENCJA	JEDNOSTKA	OKRES
REZERWY WALUTOWE	156711.00	148040.00	151078.93		MAD Million	2013-05-31 Miesięcznie
STOPA PROCENTOWA	3.00	3.00	4.19		Procent	2013-09-24 Miesięcznie
PODAŻ PIENIĄDZA M1	625454.00	618739.00	231128.71		MAD Million	2013-08-31 Miesięcznie
PODAŻ PIENIĄDZA M2	743249.00	735688.00	271561.89		MAD Million	2013-08-31 Miesięcznie
PODAŻ PIENIĄDZA M3	1012719.00	1010183.00	371595.84		MAD Million	2013-08-31 Miesięcznie
HANDEL	OSTATNI	POPZEDNI	ŚREDNIA	TENDENCJA	JEDNOSTKA	OKRES
SALDO OBROTÓW BIEŻĄCYCH DO PKB	-5.30	-6.50	-2.68		Procent	2012-12-31 Rocznie
BILANS HANDLOWY	-15589.00	-15890.00	-8602.04		Million MAD	2013-07-15 Miesięcznie
SALDO OBROTÓW BIEŻĄCYCH	-24920.80	-17240.80	-4515.75		Million MAD	2013-05-15 Kwartalnie
EKSPORT	14980.00	14738.00	3575.23		Million MAD	2013-07-15 Miesięcznie
IMPORT	30569.00	31056.00	18166.74		Million MAD	2013-07-15 Miesięcznie
RZĄD	OSTATNI	POPZEDNI	ŚREDNIA	TENDENCJA	JEDNOSTKA	OKRES
DŁUG PUBLICZNY DO GDP	56.00	54.30	70.05		Procent	2012-12-31 Rocznie
BUDŻET PAŃSTWA	-7.60	-6.70	-1.91		Procent PKB	2012-12-31 Rocznie
WYDATKI RZĄDOWE	159118.00	146332.00	38374.26		MAD Million	2012-06-29 Rocznie
OCENA KREDYTOWA	53.75					Miesięcznie

Ryc. 7. Wskaźniki makroekonomiczne Maroko.

Źródło: <http://pl.tradingeconomics.com/morocco/indicators>, data odczytu: 06.01.2014

4.2. Ceny w Maroko

W otoczeniu Afrykańskim ceny w Maroko są dość wysokie - na przykład dużo wyższe niż w bardzo popularnym pod względem turystycznym, również afrykańskim państwie - Egipcie. Inaczej sytuacja wygląda jeśli rozważymy ją według standarów europejskich - w tym otoczeniu Maroko uchodzi za kraj niskich cen. Aby zobrazować i przybliżyć ceny przedstawiona została poniżej tabela uśrednionych cen dla najpopularniejszych produktów i usług oferowanych w Maroko (dane za rok 2012 wyrażone w Euro):

Tab. 3. Ceny w restauracjach.

Produkt	średnio (EUR)
Obiad dla 2 osób, restauracja średniej klasy, 3 dania	26,76
Obiad w taniej restauracji	1,86
Posiłek w McDonalds	5,37
Piwo krajowe 0,5 l	6,18
Piwo importowane 0,33 l	1,08
Cola / pepsi 0,33 l	0,63
Kawa cappuccino	1,74
Woda	0,35

Tab. 4. Ceny jedzenia na rynku (sklep/bazar).

Produkt	średnio (EUR)
Chleb 0,5 kg	0,33
Mleko 1 l	0,67
Jajka 12 szt	1,28
Ser świeży 1 kg	12,24
Mięso drobiowe 1 kg	3,60
Ziemniaki 1 kg	0,37
Woda 1,5 l	0,58

Piwo krajowe 0,5 l	1,08
Piwo importowane 0,33 l	1,08
Wino (butelka, średniej klasy)	8,82
Papierosy (Marlboro)	4,34

Źródło: <http://www.abcmaroko.pl/informacje-praktyczne/zakupy-i-ceny-maroko.html>, data odczytu: 06.01.2014

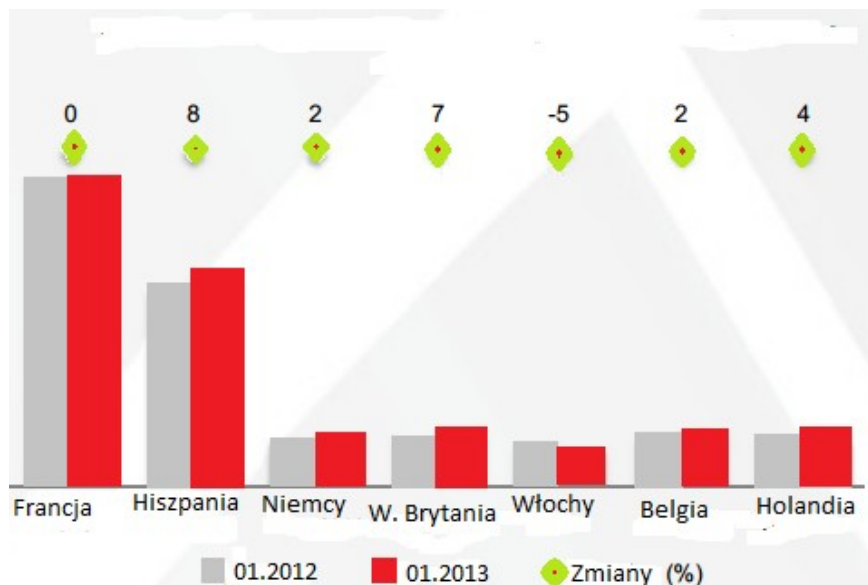
5. Narodowa administracja turystyczna.

Organem nadzorującym oraz zarządzającym rynkiem turystycznym w Maroku jest Ministerstwo Turystyki Królestwa Maroko. Zarządza nim jego ekscelencja Dr Lahcen Haddad.

II. Rynek recepcji turystycznej (zagraniczna turystyka przyjazdowa).

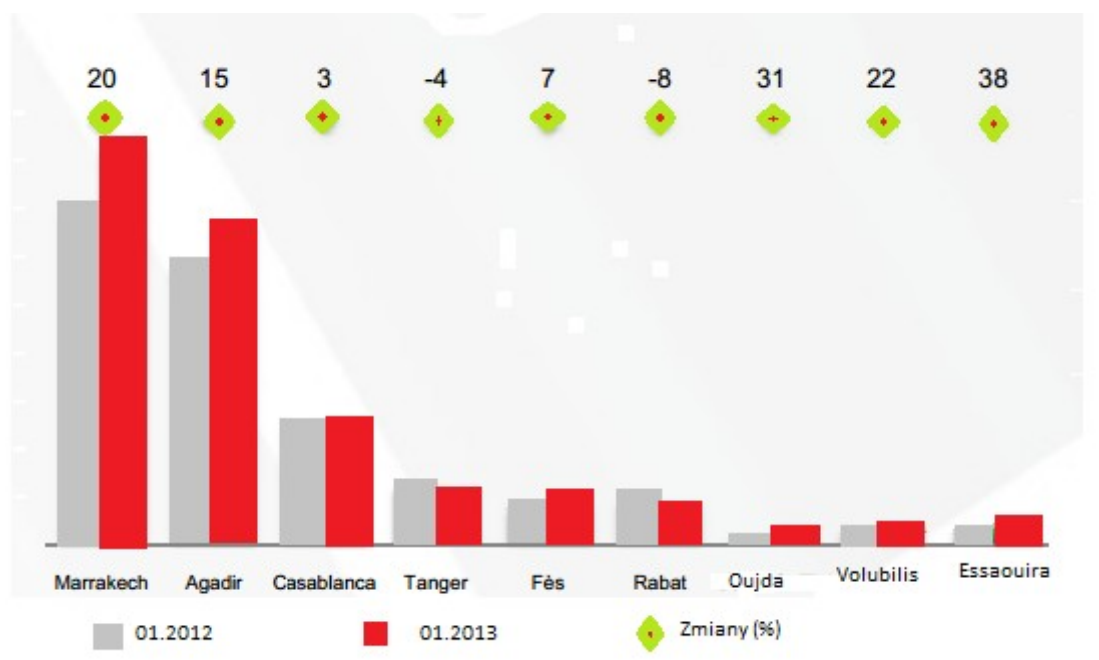
1. Przyjazdy i główne kraje emitujące.

Statystyki turystyki przyjazdowej i ruchu granicznego w Maroku za okres styczeń 2012 - styczeń 2013 roku.

Ryc. 8. Ewolucja przyjazdów turystycznych na przejściach granicznych.

Według danych dostarczonych przez Dyрекję Generalnego Bezpieczeństwa Narodowego, wielkość przyjazdów turystycznych na przejściach granicznych zarejestrowana w miesiącu styczniu 2013 r. wzrosła o 3% w porównaniu do stycznia 2012 roku. Główne rynki emisyjne wykazały pozytywny wzrost: +8% dla Hiszpanii, 2% dla Niemiec, 7% Wielkiej Brytanii 2% +4% dla Belgii i Holandii, przeciwnieście rynek francuski zachował stabilność w styczniu 2013 r w porównaniu do roku ubiegłego.

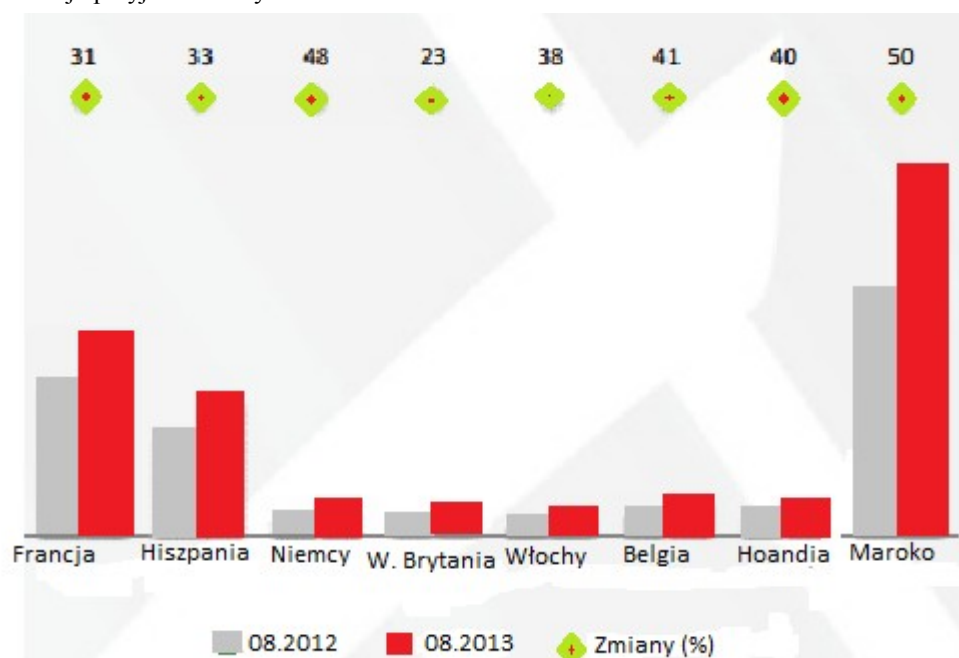
Ryc. 9. Ewolucja ilości noclegów udzielonych w sklasyfikowanych obiektach noclegowych:.

W styczniu 2013 w porównaniu z analogicznym okresem 2012 większość turystycznych miejsc Maroko zanotowała wzrost pod względem ilości spędzonych tam nocy. Tak więc dwa ośrodki turystyczne : Marakesz i Agadir wykazały wzrost o odpowiednio 15% i 20%. Casablanca, Fez, a także w Ouarzazate także odnotowała znaczny wzrost (+3% +16% i 7%). Natomiast miasta Rabat i Tanger zanotowały spadek o 8% i 4% w porównaniu do 2012 roku. Średni współczynnik obłożenia pokoi wzrósł o 3 punkty procentowe i zatrzymał się na poziomie 35% w styczniu 2013 r.

Statystyki turystyki przyjazdowej w Maroko na miesiąc sierpień 2013.

Według danych dostarczonych przez Dyрекcję Generalnego Bezpieczeństwa Narodowego, przyjazdy turystów z zagranicznych krajów w miesiącu sierpniu 2013 wykazywały znaczny wzrost o 35% w porównaniu tego samego miesiąca 2012 roku. Główne rynki źródłowe odnotowały wyniki bardzo pozytywne w sierpniu 2013 r. czyli : 31% w przypadku Francji, 33% w Hiszpanii, 48% w Niemczech, 23% dla Wielkiej Brytanii, 38% we Włoszech, 41% w Belgii i 40% w Holandii.

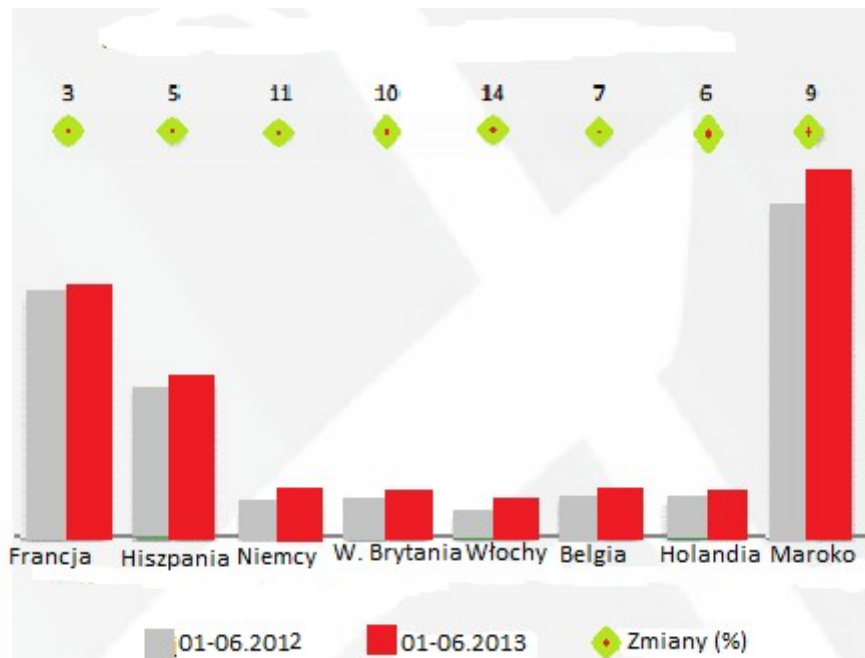
Ryc. 10. Ewolucja przyjazdów turystów.

Tymczasem, zgodnie z danymi dostarczonymi przez specjalistów zajmującymi się bazą noclegową gwałtownie wzrósł poziom nieujawnionych noclegów : 28% w sierpniu 2013 w porównaniu z 2012 (16% turystów nierezydentów i 55% dla mieszkańców).

Miasta Marrakesz, Agadir, Casablanca, Tanger, Fez i Oujda-Saidia wykazały znaczące zwiększenie liczby noclegów (21% + 20%, 54%, 55%, 39% i 37%).

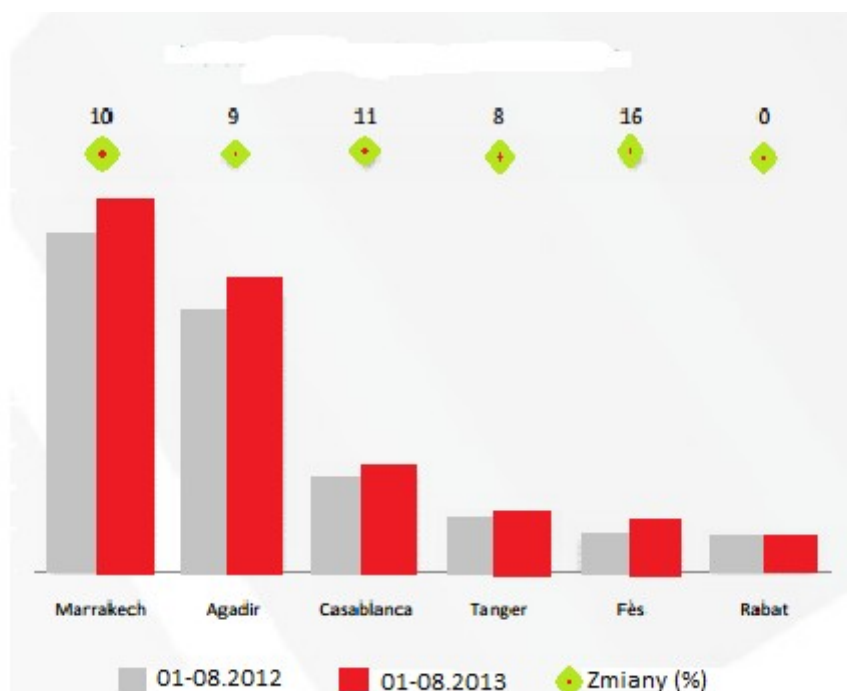
W pokojach hotelowych Maroko stopa zajętości pokoi poprawiła się w stosunku do poprzedniego roku o 53%.

Ryc. 11. Ewolucja przyjazdów na granicy.

Wielkość przyjazdów na granicy osiągnęła liczbę 7 mln turystów w pierwszych ośmiu miesiącach roku 2013 , co stanowi wzrost o 7 % w porównaniu do tego samego okresu 2012 roku. Dwa główne rynki źródłowe, w tym przypadku Francja i Hiszpania wykazały wzrost

odpowiednio o 3 % i 5 %. Inne rynki osiągnęły również pozytywne rezultaty Niemcy, Wielka Brytania i Włochy odnotowały odpowiednio wzrost o 11% , 10 % i 14%.

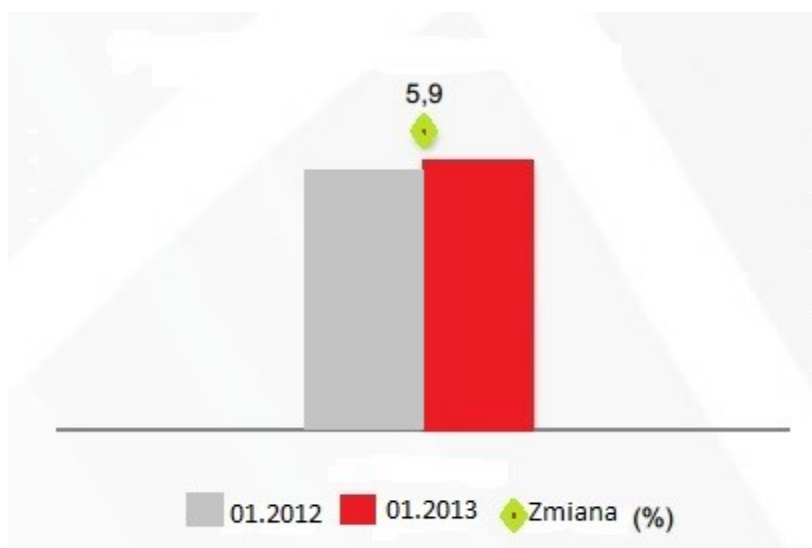
Ryc. 12. Noclegi w sklasyfikowanych obiektach hotelowych.

Od początku 2013 , noclegi odbyte w sklasyfikowanych obiektach noclegowych odnotowały wzrost o 9 % w porównaniu do tego samego okresu 2012 roku (11 % w przypadku nierezydentów turystów i 5% mieszkańców). W tym okresie, zainteresowanie dwoma głównymi centrami turystycznymi, czyli Marakeszem i Agadirem zyskały zainteresowanie o 10%. Inne miejsca też odnotowały pozytywne wyniki Casablanca (11%) , Tanger (8 %) i Fez (16 %) . Obłożenie w pierwszych ośmiu miesiącach 2013 wzrosło o trzy punkty procentowe w porównaniu do tego samego okresu poprzedniego roku.

Tab. 5. Ewolucja przyjazdów turystycznych na przejściach granicznych.

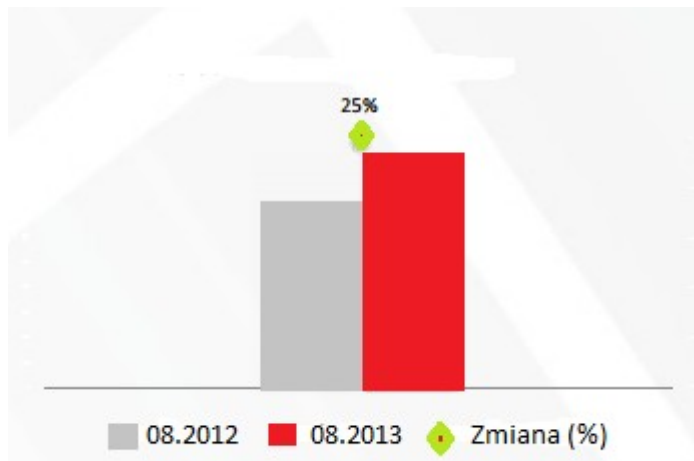
Kraj zamieszkania	Turyści przekraczający granicę w milionach					Odsetek		
	Sierpień – 2010	Sierpień – 2012	Sierpień – 2013	Zmiana 13/12 %	Zmiana 13/10 %	Sierpień – 2010	Sierpień – 2012	Sierpień – 2013
Francja	316	409	537	31	70	36	36	35
Hiszpania	216	275	365	33	69	25	24	24
Niemcy	44	57	84	48	89	5	5	5
Wielka Brytania	43	54	66	23	55	5	5	4
Włochy	39	41	57	38	45	4	4	4
Belgia	49	68	95	41	95	6	6	6
Holandia	43	66	93	40	114	5	6	6
USA	14	20	31	54	117	2	2	2
Razem:	879	1133	1531	35	74	100	100	100

2. Dochody z turystyki przyjazdowej.

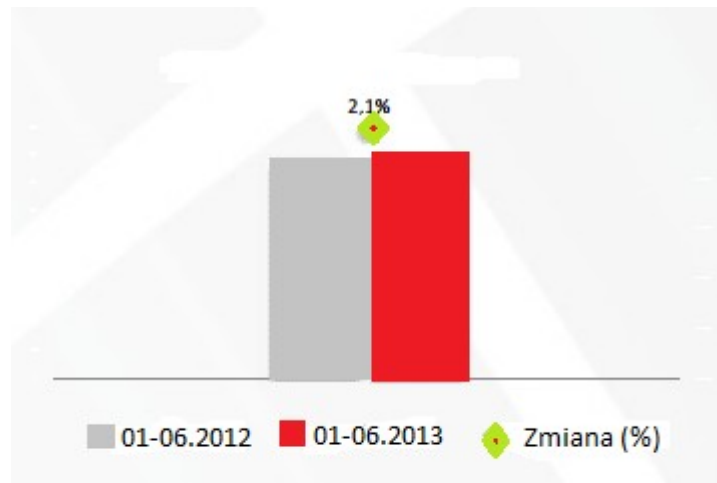
Ryc. 12. Ewolucja wpływów z podróży.

W miesiącu styczniu 2013 r. turyści nierezydenci wygenerowali w Maroku o 5,9% więcej przychodów w porównaniu do tego samego okresu poprzedniego roku. To bardzo dobry wynik, który świadczy o tym, że turystyka w Maroku się rozwija.

Ryc. 13. Ewolucja wpływów z podróży 2.

W ciągu miesiąca sierpień 2013 r. , wpływy z podróży odnotowały znaczny wzrost o 25% w porównaniu do tego samego miesiąca w roku 2012.

Ryc. 14. Ewolucja wpływów turystycznych

W ciągu pierwszych ośmiu miesięcy 2013 , turyści nierezydenci w Maroku wygenerowali o 2,1 % więcej dolarów w porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego. Jak więc możemy zauważyć z roku na rok przychody z turystyki w Maroku systematycznie rosną.

Źródło: ryc. 10, 11, 13, 14, 15, tab. 5 opracowanie własne na podstawie <http://www.observatoiredu tourisme.ma/wp-content/uploads/downloads/2013/04/TBNAT-02-13.pdf> , data odczytu 04.01.2014

Źródło: ryc. 8, 9, 12 opracowanie własne na podstawie [http://www.tourisme.gov.ma/telechargements/Tableau %20de%20bord%20national%20-janvier%202013.pdf](http://www.tourisme.gov.ma/telechargements/Tableau%20de%20bord%20national%20-janvier%202013.pdf) , data odczytu 03.01 2014

3. Analiza profili konsumenckich turystów pochodzących z najważniejszych krajów emisyjnych.

Tab. 6. Przyjazdy turystów do Maroko według narodowości w latach 2000 – 2012.

Przyjazdy turystów wg narodowości:						
	2000	2010	2011	2012	Zmiana %	Udział 2012
Turyści zagraniczni	2325505	4910435	4933883	5011729	2,00%	53,00%
Francja	813865	1827453	1775961	1769710	0,00%	19,00%
Hiszpania	232245	726549	693255	730882	5,00%	8,00%
Niemcy	211039	205417	219576	199349	-9,00%	2,00%
Wielka Brytania	137232	338060	352141	357347	1,00%	4,00%
Włochy	142426	233224	211405	196186	-7,00%	2,00%
Belgia	79918	221371	258620	255290	-1,00%	3,00%
Holandia	59436	175078	197642	204767	4,00%	2,00%
USA	121068	135376	130427	140045	7,00%	1,00%
Skandynawia	77935	64322	83769	67165	-20,00%	1,00%
Kraje Arabskie	131146	277185	308706	372267	21,00%	4,00%
MRE	1952615	4377903	4408250	4363427	-1,00%	47,00%
Razem:	4278120	9288338	9342133	9375156	0,40%	100,00%

Jak wynika z powyższej tabeli najwięcej turystów odwiedza Maroko z Francji, Hiszpanii, Niemiec, Wielkiej Brytanii oraz Włoch. Ogólna liczba turystów odwiedzających Maroko od 2000 roku wzrosła aż o 53%,m co przekłada się na 2700000 turystów. Największy wzrost liczby turystów odnotowały Francja – 19% oraz Hiszpania – 8%. Francuzi, Hiszpanie, Niemcy czy mieszkańcy Wielkiej Brytanii nie przypadkowo wybierają Maroko jako cel swoich wyjazdów – ma to również związek z polityką i historią. W XIX w. Maroko było areną sporów wielkich potęg kolonialnych, jak właśnie Francja czy Niemcy. Niektórzy mieszkańcy tych państw do dzisiaj uważają marokańskie tereny „za swoje”.

Z pewnością ważnym czynnikiem dzięki któremu te właśnie narodowości odwiedzają Maroko jest łatwy dojazd. Od wielu lat Francuzi zajmują pierwsze miejsce co do długości pobytów – średnio 10 dni, choć Hiszpanie i mieszkańcy Wielkiej Brytanii z roku na rok próbują im

dorównać. Ma to z pewnością związek z wysokim poziomem zamożności wymienionych wcześniej krajów.

Turyści przyjeżdżają do Maroko głównie w celach wypoczynkowych i rekreacyjnych oraz by poznawać i podziwiać bogatą kulturę i wspaniałe dziedzictwo. Trzeba również zaznaczyć fakt, że Królestwo Maroka posiada liczne kontrakty z zagranicznymi firmami, z którymi prowadzi stałą współpracę gospodarczą, co oczywiście wpływa na rozwój turystyki kongresowej i biznesowej. Maroko stało się również członkiem Międzynarodowych Targów Turystycznych co z pewnością podnosi prestiż tego kraju na arenie światowej.

4. Główne obszary przyjazdowego ruchu turystycznego.

Tab. 7. Udzielone noclegi..

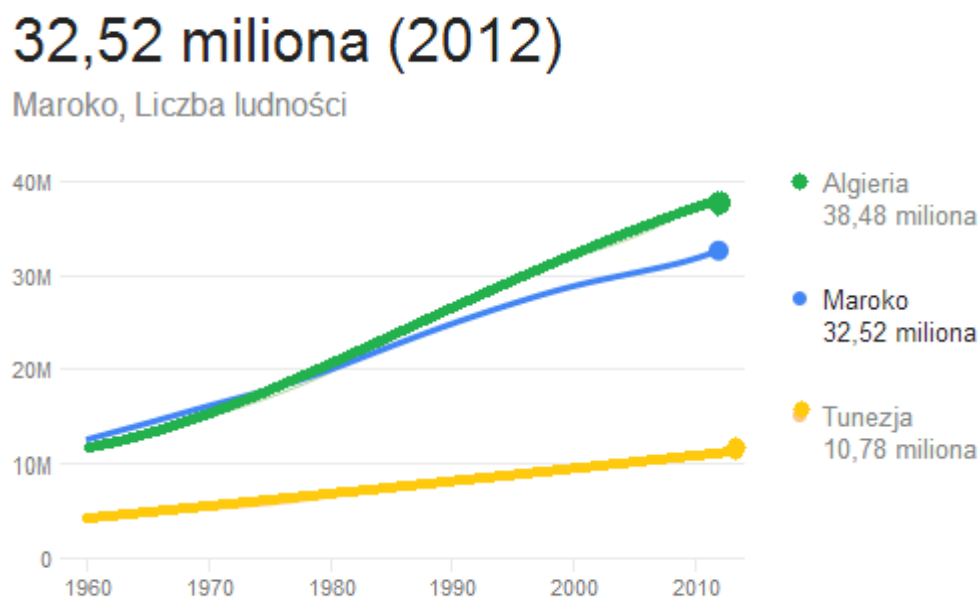
Destynacja w Maroko	Noclegi udzielone w sklasyfikowanych obiektach noclegowych					Poziom zajętości		
	Styczeń – 2010	Styczeń – 2012	Styczeń – 2013	Zmiana 13/12 %	Zmiana 13/10 %	Styczeń – 2010	Styczeń – 2012	Styczeń – 2013
Marakesz	388452	347816	416670	20	7	40	33	41
Agadir	281274	292571	335241	15	19	43	47	50
Kasablanka	116614	126523	130519	3	12	48	46	46
Tanger	53690	59919	57422	-4	7	45	39	38
Fes	49324	40631	43483	7	-12	27	22	22
Rabat	42317	45450	41946	-8	-1	45	48	44
Quarzazate	21410	17042	19753	16	-8	14	10	14
Meknes	14992	12909	15053	17	0	24	20	23
Tetouan	10195	11132	13084	18	28	15	16	17
Oujda-Saidia	7535	8897	11630	31	54	16	16	13
EL Jadida-Mazagan	10800	16841	20606	22	91	25	33	33
Essaoura-Mogador	11764	17071	23603	38	101	17	17	23
Razem:	1080103	1072600	1220382	14	13	34	32	35

Jak wynika z powyższej tabeli od stycznia 2010 roku do stycznia 2013 roku najchętniej odwiedzanym miastem w Maroko jest Marrakesz – w styczniu 2013 odwiedziło go ponad 415 tys. turystów, którzy również chętnie odwiedzają Adagir (335 tys. turystów) oraz Casablankę (130 tys. turystów). Zaskakujące są zmiany procentowe w przedstawionym okresie jeśli chodzi o liczbę turystów gdyż w porównaniu z 2012 rokiem, w 2013 Marakesz odwiedziło aż 20% więcej osób. Ogólna liczba turystów, którzy postanowili przybyć do Maroko w 2012 roku to 1220382.

Źródło : <http://www.tourisme.gov.ma/fr/tourisme-en-chiffres/tableaux-de-bord> , data odczytu 06.01.2014
<http://www.tourisme.gov.ma/telechargements/Tableau%20de%20bord%20national%20-janvier%202013.pdf> , data odczytu: 06.01.2014

III. Rynek emisji turystycznej Maroko.

Maroko zamieszkuje 32,5 mln ludzi (2012). Są to głównie Arabowie – 66% i Berberowie (33%). Ponadto w miastach możemy spotkać małe grupy Francuzów czy Hiszpanów. Berberowie są w dużym stopniu zarabizowani i zamieszkują głównie góry oraz tereny pustynne. Muzłumanie sunnici stanowią aż 98% ogółu ludności co wynika z pewnością z faktu, że islam jest w Maroko religią narodową, ponadto głównie w miastach istnieją niewielkie grupy chrześcijan – Francuzi i Hiszpanie. Średnia gęstość zaludnienia to 78 osób na km². Ponad 58% ludności skupia się w północno-zachodniej części kraju, najgęściej są zaludnione nadbrzeżne niziny na północnym zachodzie. Ludność miejska to ok. 55% całej ludności. W kraju tym odnotowujemy wysokie tempo wzrostu liczby ludności – 1,4% w 2012 roku co przedstawia poniższy wykres.

Ryc. 15. Liczba ludności – Afryka Północna.

Źródło: <http://pl.tradingeconomics.com/morocco/consumer-spending> data odczytu: 06.01.2014

Na wysokim poziomie utrzymuje się również przyrost naturalny – prawie 1,5% . Z roku na rok wydłuża się przeciętna długość trwania życia (mężczyźni 69 lat, kobiety 73 lata).

Marokańczycy to z pewnością naród biedny. Na większości obszarów Maroko przeważa tradycyjny model gospodarki – około 40% czynnych zawodowo Marokańczyków zatrudniona jest w rolnictwie, 45% w usługach a 15% w przemyśle, którego podstawowym i najważniejszym działem jest górnictwo – złoża fosforytów na Nizinie Atlantyckiej. Niestety pomimo faktu, że Maroko jest największym na świecie ich eksporterem to Marokańczycy są wyłącznie taną siłą roboczą dla zamożnych Francuzów czy Brytyjczyków.

Kraj taki jak Maroko jest raczej nastawiony na przyjmowanie turystów i ich obsługę. Mieszkańcy tego kraju rzadko podróżują co jest związane nie tylko z ich sytuacją materialną, ale również skomplikowanymi przepisami wizowymi, które skutecznie odstraszały zainteresowanych podróżami Marokańczyków. Jeżeli jednak już postanawiają wyjechać to najczęściej są to podróże do pobliskich czy graniczących z Maroko krajów, takich jak Hiszpania, Portugalia czy Belgia. Bardzo częstą przyczyną wyjazdów jest chęć odwiedzenia krewnych czy znajomych, którzy wyjechali najczęściej w poszukiwaniu pracy do Francji, Belgii czy Holandii.

Ważnym miejscem, do którego Marokańczycy wyjeżdżają jest Arabia Saudyjska, a konkretniej Mekka, co oczywiście wiąże się z religią i zasadą, że każdy muzułmanin musi w ciągu swojego życia choć raz się tam udać. Duże znaczenie dla aktywności turystycznej Marokańczyków było otwarcie granicy z Algierią oraz nawiązanie współpracy lotniczej pomiędzy tymi krajami – znacznie zwiększył się ruch graniczny.

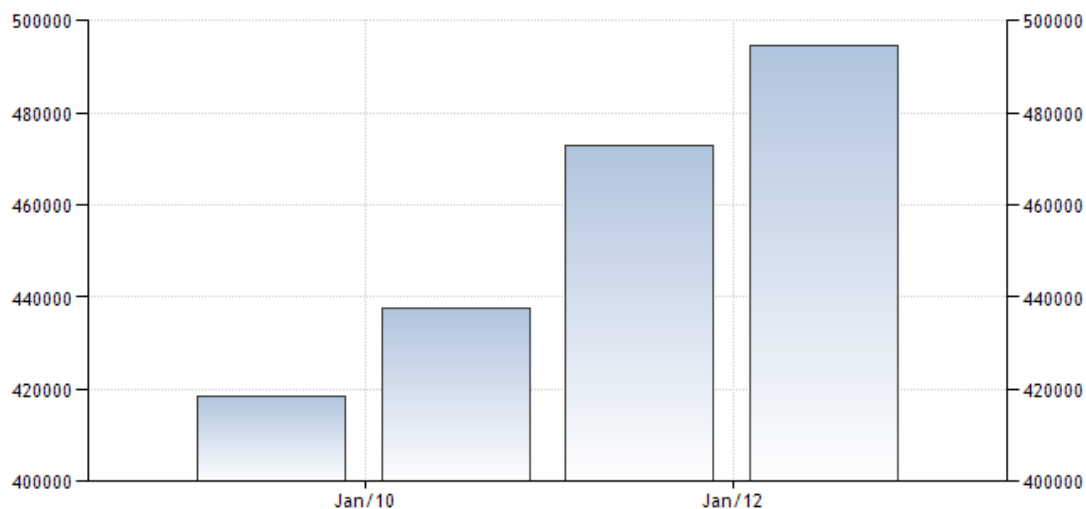
Trzeba oczywiście również wspomnieć o tym, że Marokańczycy najwięcej podróżują oczywiście po kraju. Turystyka krajowa bardzo prędko się rozwija.

Tab. 8. Noclegi w sklasyfikowanych obiektach noclegowych.

Kraj zamieszkania	Turysci przekraczający granicę w milionach					Odsetek		
	Sierpień – 2010	Sierpień – 2012	Sierpień – 2013	Zmiana 13/12 %	Zmiana 13/10 %	Sierpień – 2010	Sierpień – 2012	Sierpień – 2013
Nierezydenci	836592	780042	845453	8	1	77	73	69
Francja	343034	287905	319950	11	-7	32	27	26
Wielka Brytania	69142	76950	85924	12	24	6	7	7
Kraje Arabskie	44966	67526	77460	15	72	4	6	6
Niemcy	65372	65309	60505	-7	-7	6	6	5
Belgia	31499	38773	40333	4	28	3	4	3
Hiszpania	64394	42305	39342	-7	-39	6	4	3
Włochy	53319	33316	30279	-9	-43	5	3	2
USA	17622	19508	17820	-9	1	2	2	1
Rezydenci	243511	292558	374929	28	54	23	27	31
Razem:	1080103	1072600	1220382	14	13	100	100	100

Jak wynika z powyższej tabeli z roku na rok zwiększa się ilość udzielanych noclegów dla residents, czyli mieszkańców Maroka. W roku 2012 aż 31% noclegów stanowiły właśnie noclegi dla nich. Zważywszy, że dla turystów z Francji udzielonych zostało 26% noclegów to residents wyszli na prowadzenie i tym samym potwierdza się szybki rozwój turystyki krajowej.

Ryc. 16. Wykres wydatków konsumpcyjnych mieszkańców Maroko.

KONSUMENT	OSTATNI		POPZEDNI	NAJWYŻSZA	NAJNIŻSZA	PROGNOZY	JEDNOSTKA	TENDENCJA
NASTRÓJ KONSUMENTÓW	75.40	2013-08-15	74.20	88.50	74.20	72.38	2013-11-30	
WYDATKI KONSUMPCYJNE	494499.00	2012-06-29	472938.00	494499.00	234359.00	496785.18	2012-12-31	MAD MILLION

Źródło: <http://pl.tradingeconomics.com/morocco/consumer-spending-data> odczytu: 06.01.2014

Jak wynika z powyższego wykresu wydatki konsumpcyjne mieszkańców Maroko systematycznie wzrastają. Możemy więc wnioskować, a nawet być pewni, że wydatki na podróże czy wyjazdy również rosną.

IV. Znaczenie badanego rynku dla Polski.

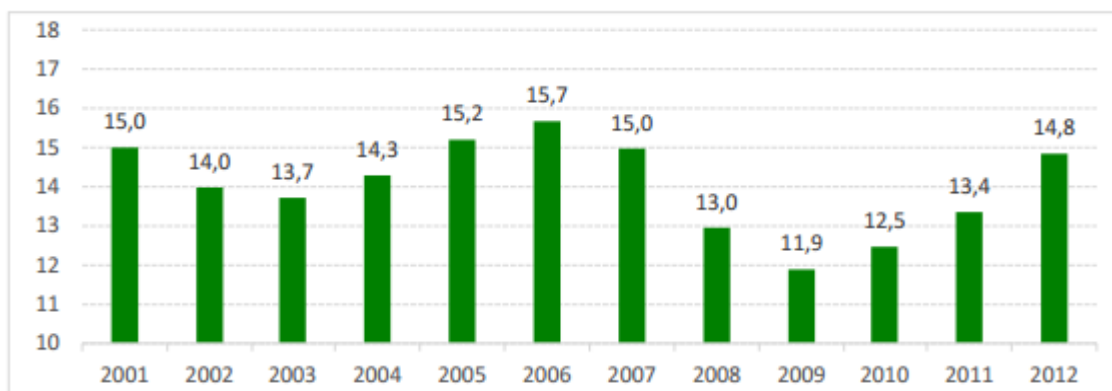
1. Analiza przyjazdów do Polski z opisywanego kraju.

Niestety jeżeli chodzi o przyjazdy turystów z Maroko do Polski to nie mamy udostępnionych powszechnie dokładniejszych informacji. Z pewnością jednak możemy znaleźć dane dotyczące ogólnych zmian i trendów jeśli chodzi o turystykę przyjazdową zagraniczną do Naszego kraju.

Dużym utrudnieniem w zbieraniu danych statystycznych dotyczących przyjazdów jest fakt zaprzestania rejestrowania przez służby graniczne ruchu na granicy wewnętrznej strefy Schengen, choć Instytut Turystyki próbuje prowadzić własne badania, to nie są one tak dokładne jak przed zniesieniem granic. Trochę ułatwiają sprawę zbierania informacji o przyjazdach przepisy wizowe dla Naszych wschodnich sąsiadów – Ukraińców, Białorusinów i Rosjan.

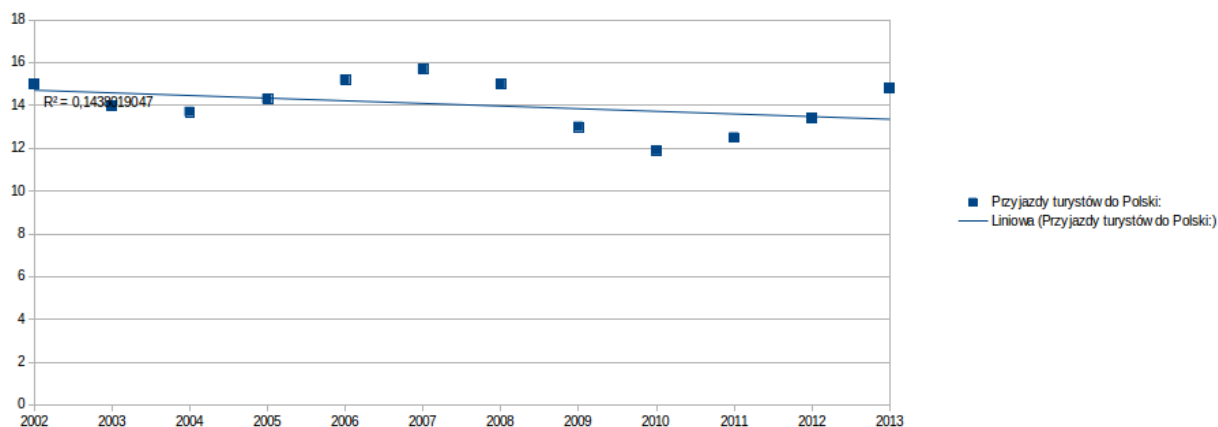
Jak każdy kraj, Polska również odczuła rezultaty kryzysu gospodarczego w 2009 roku, jednak w kolejnych latach było już tylko lepiej z ruchem przyjazdowym, co pokrywało się z międzynarodowymi wynikami podawanymi przez UNWTO. W 2012 roku szacuje się, iż Polskę odwiedziło 67,4 mln cudzoziemców, czyli o 10,9 % więcej niż w roku 2011. Największy wzrost liczby przyjazdów odnotowali wschodni sąsiedzi (20%), nowe kraje członkowskie Unii Europejskiej (16%), grupa „ważnych krajów zamorskich” (10%) oraz grupa krajów „starej Unii” (4%) - głównie za sprawą EURO 2012. Odnotowano również kilka przypadków zmniejszenia liczby wizyt – Japonia czy Finlandia.

Instytut Turystyki szacuje, że w 2012 roku było 14,8 mln przyjazdów turystycznych – o 11% więcej niż w roku poprzednim. Największy wzrost znów zanotowali Nasi wschodni sąsiedzi – 28%, natomiast kraje pozaeuropejskie zanotowały trochę większy wzrost od średniej dla wszystkich przyjazdów.

Źródło: oszacowania Instytutu Turystyki.

Ryc. 17. Przyjazdy turystów do Polski.

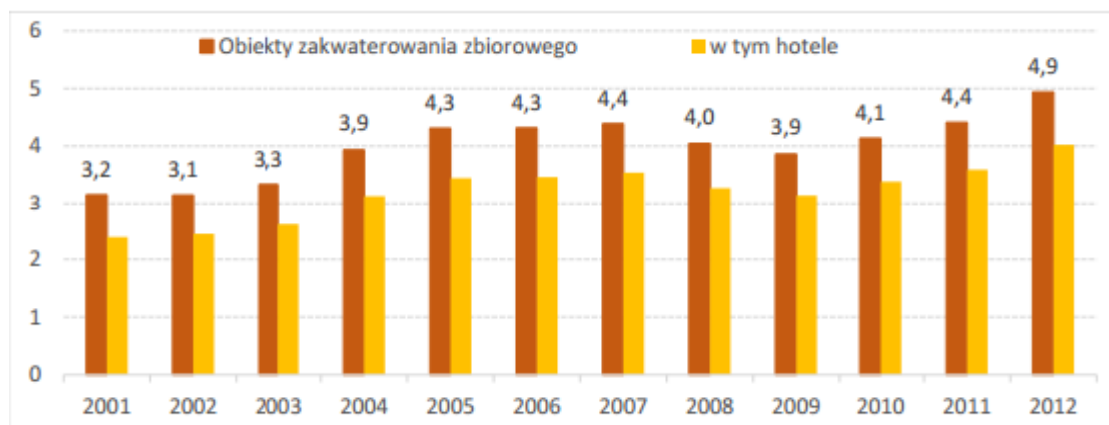

Ryc. 18. Dynamika przyjazdów turystów do Polski 2001-2012.

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/47066/original/Zagraniczna_turystryka_przyjazdowa_do_Polski_w_2012_roku.pdf?1375438064 data odczytu: 06.01.2014

Współczynnik determinacji dla powyższych danych wynosi 0,14, co oznacza, że funkcja regresji (trendu) jest zbyt słabo dopasowana by można było na jej podstawie prognozować. Prognoza techniką ekstrapolacji trendu liniowego nie jest możliwa.

Ryc. 19. Turyści zagraniczni w obiektach zakwaterowania zbiorowego.

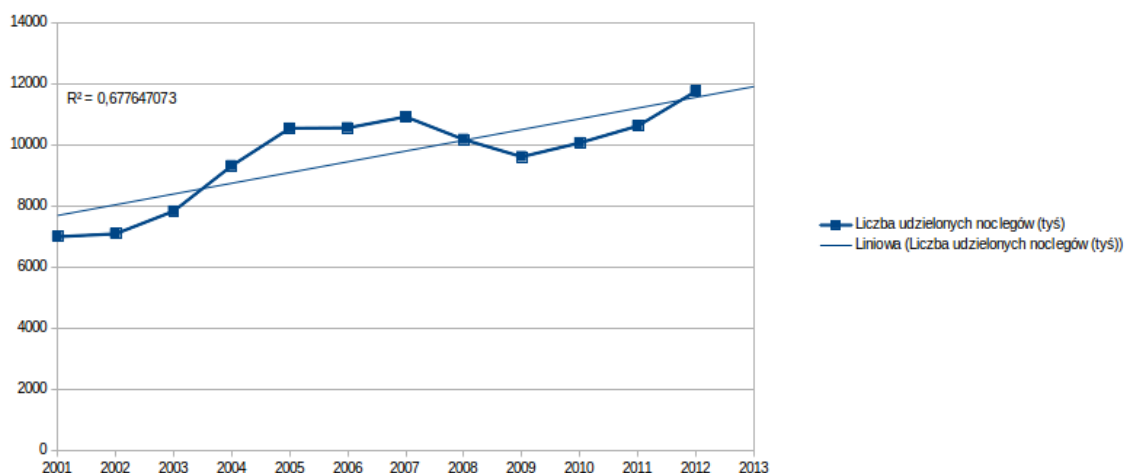
Źródło: www.stat.gov.pl/, data odczytu 20.12.2013

Jak wynika z powyższego wykresu po kryzysie na przełomie 2008 i 2009 roku odnotowujemy wzrost liczby turystów zagranicznych w obiektach zakwaterowania zbiorowego (w 2012 roku skorzystało z nich 4940 tys. - o 12 % więcej niż w roku poprzednim). Wzrosła też liczba udzielanych noclegów aż o 10,7%, by w 2012 wynieść 11,8 mln .

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Liczba korzystających (tys.)												
Obiekty zakwaterowania zbiorowego ogółem	3152	3145	3332	3935	4310	4314	4387	4046	3862	4135	4410	4940
W tym hotele	2388	2447	2612	3132	3443	3460	3537	3268	3141	3384	3593	4022
Liczba udzielonych noclegów (tys.)												
Obiekty zakwaterowania zbiorowego ogółem	6991	7085	7828	9314	10542	10555	10918	10173	9609	10065	10620	11755
W tym hotele	4687	4784	5239	6273	7197	7209	7561	6993	6675	7108	7535	8500

Ryc. 20. Liczba turystów zagranicznych I liczba noclegów.

Źródło: www.stat.gov.pl/, data odczytu 20.12.2013

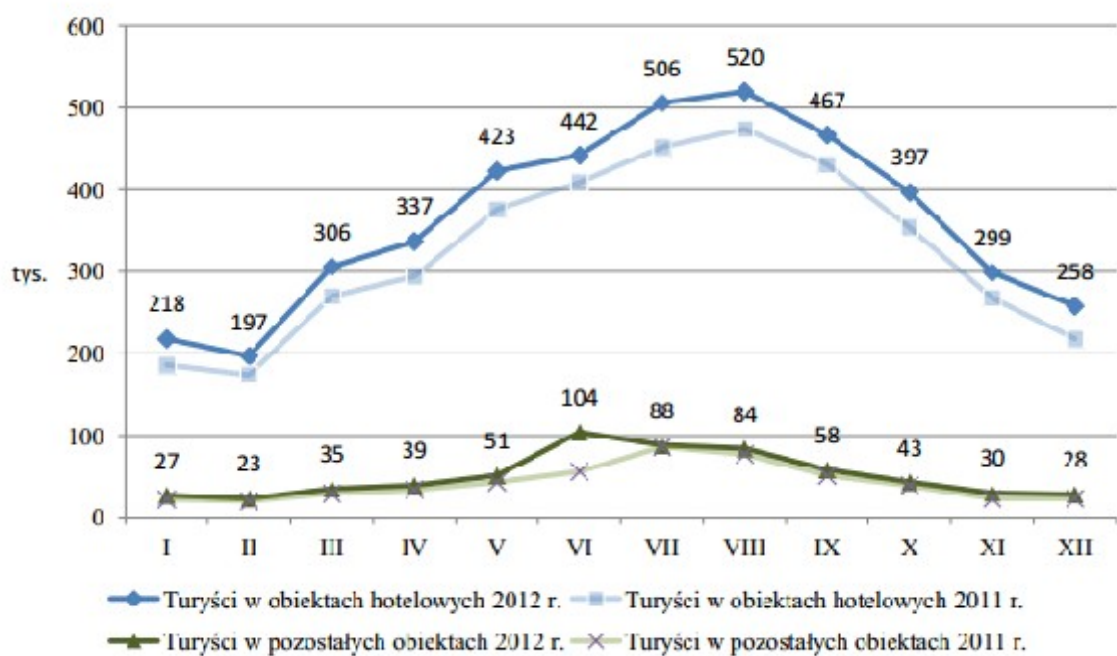

Ryc. 21. Dynamika ilości udzielonych noclegów w obiektach noclegowych w latach 2001-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

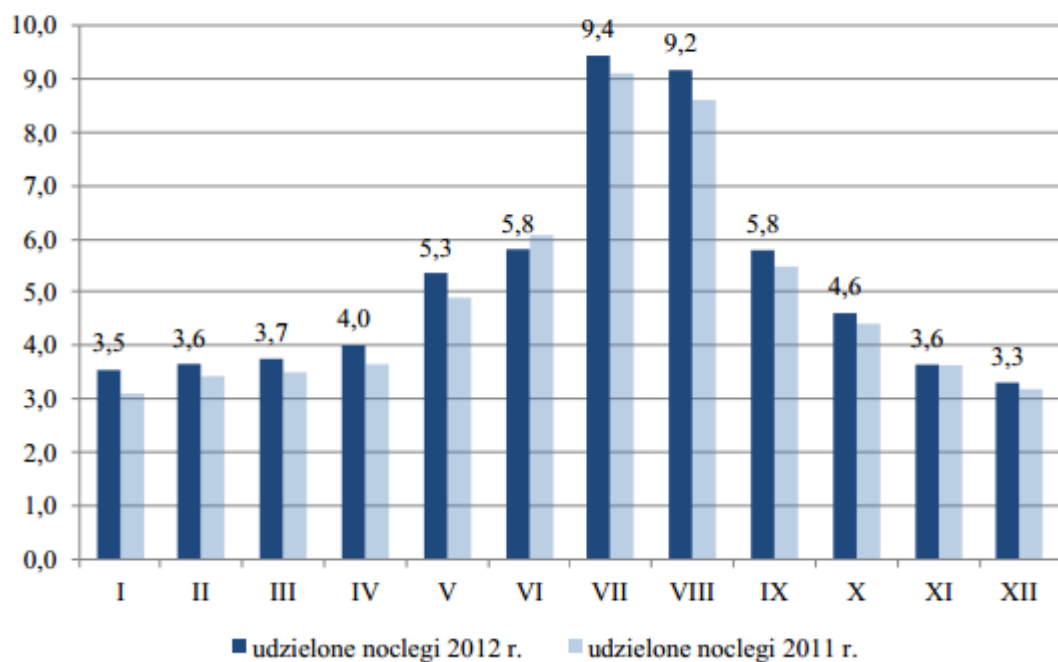
https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/47066/original/Zagraniczna_turystyka_przyjazdowa_do_Polski_w_2012_roku.pdf?1375438064 data odczytu: 06.01.2014

Współczynnik determinacji w tym przypadku wyniósł 0,67, więc funkcja trendu jest wystarczająco dobrze dopasowana i możemy na jej podstawie prognozować. Prognoza wynosi 1200, więc przewiduje się, że w 2013 roku liczba udzielonych noclegów nieznacznie wzrośnie.

Ryc. 22. Turyści zagraniczni w obiektach hotelowych.

Źródło: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/KTS_turystyka_w_2012.pdf data odczytu: 06.01.2014

Ryc. 23. Udzielone noclegi – 2012.

Jak łatwo zauważyć z powyżej zamieszczonego wykres turyści najchętniej odwiedzają Polskę w miesiącach letnich czyli czerwiec i lipiec. Oczywiście nie można zapomnieć o fakcie dużego wzrostu zarówno turystów w obiektach hotelowych jak i pozostałych obiektach jeśli chodzi o porównanie roku 2011 i 2012 – EURO 2012.

Tab.9. Liczba turystów zagranicznych i noclegi.

	Korzystający z noclegów				Udzielone noclegi			
	2010	2011	2012	zmiana 12/11	2010	2011	2012	zmiana 12/11
Polska ogółem	4135,0	4409,6	4940,2	12,0%	10064,6	10620,3	11754,6	10,7%
dolnośląskie	414,8	430,7	481,7	11,8%	1016,6	1028,1	1120,7	9,0%
kujawsko-pomorskie	79,5	84,2	90,0	6,9%	176,9	193,3	200,9	3,9%
lubelskie	89,9	97,8	103,7	6,0%	128,9	146,0	151,4	3,7%
lubuskie	160,1	176,5	179,4	1,6%	225,9	246,9	256,4	3,9%
łódzkie	113,7	126,6	153,3	21,0%	271,8	267,4	318,5	19,1%
małopolskie	896,1	943,3	1056,3	12,0%	2135,3	2175,0	2443,5	12,3%
mazowieckie	894,6	976,8	1075,9	10,1%	1623,2	1740,9	1961,9	12,7%
opolskie	31,2	32,3	34,9	7,8%	71,5	79,9	80,4	0,6%
podkarpackie	68,0	69,9	76,0	8,7%	153,8	153,3	146,5	-4,4%
podlaskie	72,1	90,3	134,6	49,0%	108,0	136,4	182,5	33,8%
pomorskie	259,9	282,4	356,4	26,2%	640,1	720,2	878,4	22,0%
śląskie	252,6	274,2	284,8	3,9%	597,6	585,4	559,5	-4,4%
świętokrzyskie	26,5	28,1	29,1	3,7%	66,9	65,5	64,0	-2,3%
warmińsko-mazurskie	144,7	152,4	158,4	4,0%	361,1	362,1	383,4	5,9%
wielkopolskie	253,2	242,3	269,2	11,1%	479,0	485,0	515,3	6,2%
zachodniopomorskie	377,9	401,7	456,6	13,7%	2008,1	2234,9	2491,3	11,5%

Z pewnością ważnym wydarzeniem dla zagranicznej turystyki przyjazdowej były dla Polski Mistrzostwa Europy w 2012 roku. Wszystkie województwa odnotowały w tym okresie wzrost liczby korzystających z bazy noclegowej, największy województwo podlaskie (50%), pomorskie i łódzkie (powyżej 20%), mazowieckie (12%), małopolskie (10%).

Niezaprzeczalnie na wygląd tych statystyk miały lokalizacje stadionów, na których odbywały się spotkania.

Źródło:

https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/47066/original/Zagraniczna_turystyka_przyjazdowa_do_Polski_w_2012_roku.pdf?1375438064

2. WUTZ dla Polski Maroko.

Brak danych.

3. Zaangażowanie Polski na rynku Maroko oraz zaangażowanie Maroko na rynku polskim.

Współpraca między Polską a Marokiem odbywa się już od wielu lat i na różnorodnych płaszczyznach. Polska prezydencja w radzie Unii Europejskiej sprzyja szerszemu spojrzeniu mieszkańców Naszego kraju, ale i nie tylko, na wyzwania stojące przed Europą. Z pewnością dwie kwestie w nadchodzącym czasie będą miały kluczowe znaczenie dla państw członkowskich, mianowicie przyszłość strefy euro oraz sytuacja na terenach Afryki Północnej. Nie jest do końca pewne czy zaangażowanie Polski w obu tych kwestiach będzie istotne – zależy to od przyjętej strategii. Zainteresowanie Europy "wiosna ludów" w Afryce Północnej daje Nam jednak szansę na współudział w tworzeniu nowej europejskiej polityki sąsiedztwa, która będzie uwzględniać bliskie dla Polski sprawy.

AFRICAE DESERTA

P R O J E C T

Ryc.24 Logo Africa Deserta.

Jednym z najświeżej powstałych projektów dotyczących współpracy obu państw jest założenie Stowarzyszenia Współpracy Polsko-Marokańskiej - Africae Deserta Project. Zostało ono powołane w listopadzie 2010 przez osób, dla których zaczęło być ważne zblienie do siebie obu krajów. W stworzeniu od podstaw stowarzyszenia bardzo ważną rolę odegrali przede wszystkim ludzie, którzy przebywając w Maroko i poznając tamtejszych mieszkańców zaczęli dostrzegać opcje wzajemnych korzyści poprzez współpracę, której podstawą jest pomoc Marokańczykom w rozwiązywaniu problemów, które nękają ich środowisko. Członkom stowarzyszenia zależy również na współdziałaniach poprzez poznanie kultury, zwyczajów czy historii. Wspierają oni turystykę, ale wyłącznie tą świadomą z dużym naciskiem na ekologię. Mają też nadzieję, że dzięki pracy z dziećmi czy młodzieżą budować w nich tolerancję i zrozumienie dla odmiennych kultur. Główne cele, dla których powstało stowarzyszenie to m.in. kształtowanie opinii i ocen o kulturze i historii Polski i Maroka, współdziałaniu w inicjowaniu zadań mających na celu promocję rozwoju obu państw, podejmowanie działań zmierzających do rozwoju kulturalnego, społecznego, ale również gospodarczego, wspieranie i rozwój świadomości ekologicznej, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa czy w końcu podejmowanie działań na rzecz rozwoju turystyki zarówno w Maroko jak i w Polsce.

Źródła: <http://www.africaedeserta.pl/> data odczytu: 06.01.2014

<https://docs.google.com/viewer?>

[a=v&pid=sites&srcid=ZGVmYXVsdGRvbWFpbnxwb2xtb3JvY3xneDpiNTQ4NWQzY2M4NzQ2MmY](#) data odczytu: 06.01.2014

Również stosunki gospodarcze Polski z Maroko mają rozległy charakter. Utrzymujące się w ostatnich latach dodatnie dla Polski saldo wymiany handlowej ukształtowało się na poziomie 33,5 mln EUR w 2009 roku.

Tab. 10. Wymiana handlowa z Polską.

w mln Euro	2006	2007	2008	2009	Dynamika % 2008 = 100
Obroty	187,3	208,2	425,5	180,3	42,4
Eksport	108,5	111,0	229,5	101,4	44,2
Import	78,8	97,2	196,0	78,8	40,2
Saldo	29,7	13,7	33,5	22,6	

Wyczytać możemy z powyższej tabeli, że 2008 rok był bardzo pozytywny jeśli chodzi o wielkość polsko-marokańskich obrotów handlowych. Ich wartość uległa podwojeniu i wyniosła 425,5 mln EUR (dynamika 204,3 % w stosunku do 2007 roku). W 2009 r. wróciły one do notowanego wcześniej poziomu i osiągnęły 180,3 mln EUR (spadek o 58 % w porównaniu z 2008 r.). W eksporcie do Maroka w 2009 r. dominowały 3 grupy towarów (68 % naszych dostaw na ten rynek), mianowicie: wyroby z metali nieszlachetnych (39,3%), urządzenia mechaniczne i elektryczne (udział 18,1 %) oraz wyroby z tworzyw sztucznych i kauczuku (10,5%). Analogicznie sytuacja wyglądała z importem z Maroka, który był zdominowany przez 3 typy produktów: wyroby włókiennicze (39,4%), produkty mineralne (28,7%) oraz produkty pochodzenia roślinnego (21,2%) - co stanowiło prawie 90% całego importu z Maroka. Do lipca 2010 roku polsko-marokańskie obroty handlowe wyniosły 109,1 mln EUR, co oznacza niemal 43 % wzrost w porównaniu z tym samym okresem 2009 roku. Rezultaty tej wymiany przyniosły niesamowite efekty w postaci danych liczbowych, mianowicie Polski eksport wyniósł 53,2 mln EUR odnotowując wzrost o 16,5 %, natomiast import z Maroka osiągnął 69,9 mln EUR, tj. zwiększył się o ponad 81 %.

Tak więc, można stwierdzić, że współpraca handlowa Polski i Maroko, dla obu krajów przynosi znaczne korzyści i szybko się nie zakończy. Utrzymanie dotychczasowej dynamiki

polско-marokańskiej wymiany handlowej wymaga jednak poważnych wysiłków promocyjnych polskich firm dla większej różnorodności struktury eksportu do Maroka. Jeśli jest to korzystne, z pewnością polskie firmy powinny brać pod uwagę, nawet krótkotrwałe momenty współpracy z eksporterami z krajów byłej Piętnastki, którzy już wcześniej nawiązali niezbędne kontakty i są już obecni na rynku Maroko, zwłaszcza, że w większości przypadków nasze rodzime firmy wręcz unikają ponoszenia kosztów na zapewnienie sobie udziału w polskim jak i zagranicznym rynku.

Źródło:

http://www.budnet.pl/Stosunki_gospodarcze_Maroka_z_Polska_polscy_przedsiębiorcy_w_Maroku,Wydarzenia_w_kraju,i=26141.html#read data odczytu: 06.01.2014

Kolejnym przejawem wzmożonej chęci współpracy, jak i wzajemnej promocji obu państw był udział Królestwa Maroko jako oficjalne państwo partnerskie najważniejszego w Polsce, jak również jednego z najistotniejszych wydarzeń branży turystycznej Europy Wschodniej – XIX Międzynarodowych Targów Turystycznych TT Warsaw 2011. Wydarzenie to było świetną okazją dla Marokańskiego Narodowego Biura Turystyki, by zaprezentować swój kraj i pokazać jego wszechstronność zarówno odwiedzającym jak i innym kolegom ze światowej branży turystycznej. W ramach różnorodnych propozycji nie zabrakło także polskich atrakcji turystycznych, co sprawiło, że TT Warsaw było również świetnym miejscem dla promocji polskiej turystyki.

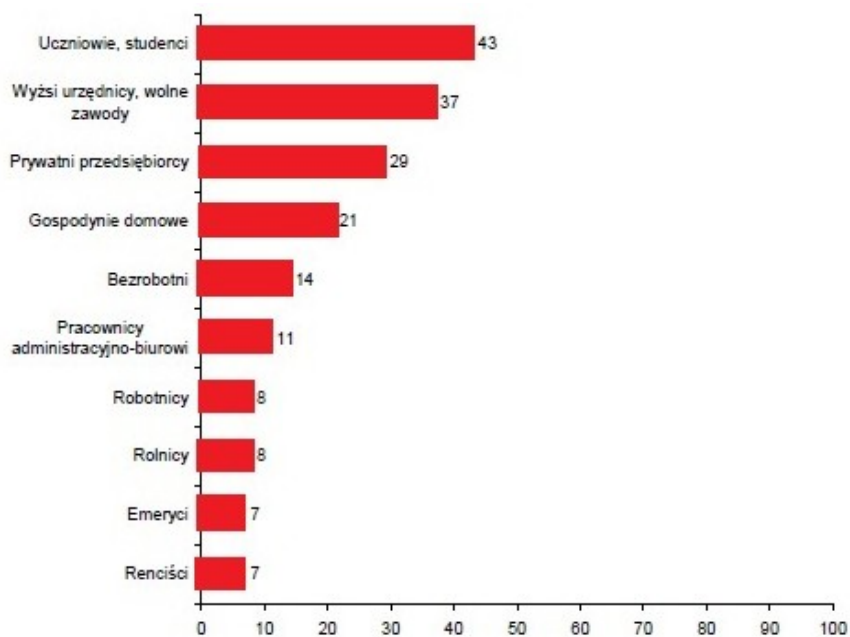
Źródło: <http://www.mice.pl/afryka/851-maroko-krajem-partnerskim-tt-warsaw-2011> data odczytu: 06.01.2014

4. Analiza wyjazdów Polaków do Maroko.

Niestety brak jest ogólniedostępnych danych związanych z ilością odwiedzin Maroko przez Polaków co może się wiązać ze zbyt małą ich dotychczasową skalą. Możemy jednak ogólnie scharakteryzować wyjazdy zagraniczne Polaków. Od roku 2010, po znacznym spadku w roku 2009, odnotowywuje się wzrost natężenia ruchu granicznego Polaków – 8,9% w 2010, 1,2% w 2011 oraz o 11,6% w roku 2012. Najczęściej polscy obywatele w latach 2007-2012 odwiedzali naszych granicznych sąsiadów : Niemców, Czechów, Słowaków , ale także celem descynacji były Włochy, Wielka Brytania, Austria, Chorwacja i Holandia. Z roku na rok

zwiększa się udział przekroczeń granic drogą lotniczą – w 2012 roku było ich prawie 6 milionów co stanowi prawie 12,5% wszystkich przekroczeń granicy. Wnioskować więc możemy, że zwiększyła się także ilość odwiedzin krajów Afryki Północnej (w tym również Maroko). Poziom uczestnictwa mieszkańców Polski od 2009 roku systematycznie spadał, ale w 2012 roku notujemy wzrost – turystycznie, czyli przynajmniej z jednym noclegiem) wyjechało za granicę 5,2 mln Polaków w wieku 15 lat i więcej i odbyli oni 9,4 mln podróży zagranicznych. Wynik ten był aż o ponad 50% wyższy niż w roku poprzednim.

Mieszkańcy Polski wyjeżdżający za granicę uczestniczy raczej w podróżach długookreowych, czyli minimum 5 dni. W latach 2007-2013 na uczestnictwo Polaków w wyjazdach zagranicznych bardzo silny wpływ miały 2 determinanty : sytuacja materialna oraz przynależność do grupy społeczno-zawodowej.

Ryc. 25. Aktywność turystyczna Polaków.

Źródło: Jerzy Łaciak: Aktywność turystyczna mieszkańców Polski w wyjazdach turystycznych w 2012 roku.

Powyższy wykres pokazuje nam, że najwięcej podróżowali uczniowie i studenci oraz osoby wykonujące wolne zawody i wyżsi urzędnicy – łącznie 80% wszystkich wyjazdów, a najrzadziej jak można było się spodziewać emeryci i renciści. Uczestnictwo w wyjazdach zagranicznych w 2012 roku różnicował również wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania

oraz sytuacja materialna. Podsumowując więc, w roku 2012 najczęściej uczestniczyły osoby w dobrej sytuacji materialnej – 37%, z wyższym wykształceniem – 34%, w wieku 20-29 lat – 34%, z większych miast – 28%.

Należy również wspomnieć, iż w 2012 roku liczba wyjazdów na osobę wyniosła 1,8 czyli o 0,5 więcej niż w roku poprzednim co ma bezpośredni związek ze skracaniem średniej długości pobytu. Zmieniły się również w latach 2007-2012 cele, dla których Polacy wyjeżdżają za granicę – w ostatnim z analizowanych lat spadła aż o 1mln (w stosunku do roku 2007) liczba osób wyjeżdżających za granicę w celach typowo turystycznych by w 2012 wynieść 2,3 mln.

V. Analiza SWOT.

Mocne Strony: - opinia ekskluzywnej destynacji turystycznej - ciepły klimat – praktycznie brak sezonowości - stosunkowo niskie ceny - długa linia brzegowa – dostęp do wybrzeży morza oraz oceanu - bliskie położenie w stosunku do wysoko rozwiniętych państw europejskich - dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna i komunikacyjna	Słabe Strony: - wysoki poziom przestępczości - wysoki współczynnik ubóstwa - stereotypowe opinie Europejczyka na temat wysznawców islamu - obszar sejsmiczny - natarczywa mentalność tubylców - niedobór lokalnych kadr menedżerskich - bardzo wysoki poziom analfabetyzmu wśród mieszkańców Maroka - brak przynależności do UE - słaba znajomość języków obcych wśród lokalnej ludności
Szanse: - silne zaangażowanie władz państwowych w	Zagrożenia: - nierozwiązany konflikt z Saharą Zachodnią

sektorze turystycznym - zwiększający się udział innych form turystyki niż wypoczynkowa – biznesowa I kongresowa - obecność na terenie kraju zarówno Gór Atlas, jak I terenów pustynnych - mnogość atrakcji turystycznych, zabytków architektonicznych, walorów przyrodniczych, ośrodki sportów ekstremalnych - dobre połączenia lotnicze I morskie - konflikty polityczne I zbrojne w krajach mogących stanowić konkurencję w sektorze turystycznym - promowanie na arenie międzynarodowej Maroko jako państwa przyjaznego dla turystów - przyciąganie zagranicznych inwestorów taną siłą roboczą I atrakcyjnymi przepisami prawnymi - rozwój turystyki islamskiej – aktywność turystyczna zgodna z prawem islamu.	- zagrożenie atakami terrorystycznymi - sąsiedztwo krajów zagrożonych konfliktami zbrojnymi - rosnąca moda na odwiedzanie krajów Afryki środkowej oraz atrakcyjnych turystycznie regionów Azji - zagrożenie chorobami egzotycznymi I infekcjami - kryzys gospodarczy na świecie - silna I rosnąca konkurencja w subregionie

VI. Przykład oferty wyjazdu turystycznego do Maroko – aktywni, młodzi ludzie.

Wycieczka – Maroko – Cesarskie miasta

Rodzaj wycieczki – objazd I wypoczynek – samolot

Nazwa hotelu – zakwaterowanie na objeździe

Wyżywienie – śniadania

Szczegóły programu:

Dzień1

Zbiórka przy stanowiskach odpraw Rainbow Tours na 2 godz. przed wylotem samolotu na poszczególnych lotniskach. Po przylocie odprawa paszportowa i transfer do hotelu na nocleg.

Dzień2

Po śniadaniu udamy się na wzgórze, na którym znajdują się ruiny szesnastowiecznej kazby; ze szczytu widać przepiękną panoramę Agadiru. Następnie przejazd z Agadiru przez malownicze góry Atlasu Wysokiego do Marrakeszu. Wczesnym popołudniem dotrzemy do Marrakeszu, zwanego czerwonym miastem, uznawanego często za najatrakcyjniejsze miasto Maroka. W programie zwiedzania: bazar (suk), znany z wyrobów miejscowego rzemiosła, meczet Koutoubija z XII wieku, meczet i medresa (szkoła koraniczna) Ali ben Jusufa, pałac Bahia, grobowce Saadytów. Podczas zwiedzania miasta krótka wizyta w zielarni berberskiej. Wieczorem udamy się na plac Dżamaa el Fna, który jest wpisany na listę Światowego dziedzictwa UNESCO; życie tam tętni przez całą dobę (m.in. zaklinacze węży, połakacze ognia, treserzy małp, przenośne garkuchnie). Czas wolny, a następnie przejazd do hotelu, zakwaterowanie i nocleg. (Trasa ok. 270 km).

Dzień3

Po wczesnym śniadaniu wyjazd w kierunku Fezu. Będziemy podróżować przez malownicze góry Atlasu Średniego. Cała trasa jest niezwykle widowiskowa. Po drodze krótki postój w otoczonego przez lasy cedrowe górskim kurorcie Ifrane. Późnym popołudniem przyjazd do Fezu, zakwaterowanie w hotelu i nocleg. (Trasa ok. 500 km).

Dzień4

Po śniadaniu przejazd do Essaouiry, nadmorskiego miasteczka słynącego z wyrobów z drewna tui, oryginalnej architektury i artystycznej atmosfery. Masywne fortyfikacje starego miasta, wąskie i kręte uliczki, pobielone domy z niebieskimi drzwiami, miłe kafejki, uroczy port to prawie bajkowy obrazek. Następnie przejazd wzdłuż wybrzeża Atlantyku do Agadiru. Nocleg w hotelu. (Trasa ok. 300 km).

Dzień5

Po śniadaniu czas wolny. Klienci wybierający dodatkowy tydzień pobytu w Agadirze - transfer do wybranego hotelu. Klienci powracający do Polski -transfer na lotnisko w Agadirze i lot do Polski.

Zakwaterowanie na objeździe.

Hotele ***/ **** (7 rozpoczętych dób hotelowych).

Pokoje: 2 - 3 - osobowe z łazienkami i WC.

Do dyspozycji gości: w hotelach z reguły restauracja, bar, kantor.

Wyżywienie: śniadania, za dopłatą obiadokolacje.

Kategoria lokalna: ***/****

Dla chętnych za dopłatą istnieje możliwość przedłużenia imprezy o tydzień pobytu w Agadirze. Opisy hoteli w dalszej części katalogu. Więcej propozycji w katalogu "Wypoczynek - Maroko".

Cena obejmuje: przelot samolotem czarterowym na wybranej trasie (z opłatą lotniskową), transfery klimatyzowanym autokarem na terenie Maroka, 7 rozpoczętych dób hotelowych w hotelach *** lub ****, 7 śniadań (za dopłatą 7 obiadokolacji), obsługę polskiego przedstawiciela podczas odprawy na lotnisku, opiekę polskiego pilota podczas zwiedzania, ubezpieczenie TU Europa (wariant Standard: NNW, KL, CP, Assistance i bagaż).

Cena podstawowa nie obejmuje: biletów wstępu, kosztów lokalnych przewodników, napiwków dla bagażowych (łącznie około 74 EUR), napojów do kolacji oraz innych wydatków osobistych.

Źródło: <http://www.rainbowtours.pl/maroko-cesarskie-miasta/zakwaterowanie-mrt> data odczytu: 06.01.2014

PODSUMOWANIE

Królestwo Maroka to wyjątkowy i piękny kraj, który jest w stanie zaoferować turystom odwiedzającym go prawie wszystko. Zarówno klimat jak i położenie z pewnością ułatwiają mu rozwój sektora turystycznego. Wydarzenia, które w ostatnich latach miały miejsce na terenach sąsiednich krajów również pomagają w zdobywaniu coraz to większej ilości turystów oraz stałych miłośników. Rewolucje zbrojne w Egipcie i Tunezji pozwoliły Maroko na konkurencję w regionie Afryki Północnej i nie tylko. Mimo, że w analizowanym przeze mnie kraju ceny są nieco wyższe niż u sąsiadów, to jednak większość turystów ze strachu

wybiera właśnie ten kraj. Dodatkowo z czasem Maroko staje się destynacją luksusową, co też przyciąga.

W roku 2012 na Targach Turystycznych TT Warsaw minister ds. turystyki z Maroko bardzo jasno określił swoje stanowisko jeśli chodzi o rozwój turystyki tego państwa. Przedstawił plany rozwoju zakładające 20 mln turystów w 2020 roku. Tak silne zaangażowanie władz w te działania z pewnością nie dziwi nikogo, kto zdaje sobie sprawę, że turystyka to drugi po rolnictwie pracodawca w Maroku. Wspomniano także o planach związanych ze zwiększeniem polskich turystów w tym kraju – planuje się, że w 2020 roku odwiedzi go 65 tys. naszych rodaków. Program rozwoju marokańskiej turystyki zakłada wiele zmian i inwestycji. Stawiają oni na dywersyfikację oferty, popularyzację nadmorskich kurortów, a co za tym idzie również sportów wodnych i turystyki aktywnej oraz rozwój przemysłu związanego z golfem – Maroko może pod tym względem konkurować na arenie międzynarodowej. Zakłada się, że do 2020 roku inwestycje w turystykę wyniosą 15 mld euro, a wpływy z niej 12 mld euro. Planów związanych z rozwojem branży turystycznej w Maroku jest bardzo dużo.

Podsumowując analizę rynku turystycznego tego kraju zauważam ogromny jego potencjał, za którym stoją twarde dane przeze mnie zebrane. Jeśli chodzi o wpływ na Polskę to może on być silny. Wielokierunkowa współpraca obu państw jest coraz mocniejsza i zapewne będzie się to rozwijać. Rynek turystyczny Polski jest dla Królestwa Maroka ważny jako rynek emisyjny, dlatego przedstawiciele tego kraju dbają nie tylko o nasze bezpieczeństwo, ale także zwracają uwagę na podnoszenie jakości świadczonych usług, szczególnie w zakresie przygotowania kadr do obsługi ruchu turystycznego z Polski. Oba kraje deklarują też chęć podjęcia wspólnych działań mających na celu zwiększenie liczby przyjazdów z Maroka do Polski. Miejmy zatem "oko na Maroko".

BIBLIOGRAFIA

Źródła internetowe:

1. <http://pl.wikipedia.org/wiki/Maroko#Gospodarka>)

2. <http://www.dailymail.co.uk/travel/article-2045232/Casablanca-Moroccan-city-isnt-like-movies.html>,
3. <http://buddaphoto.blog.pl/>,
4. http://www.biletti.pl/warto-zobaczyc/agadir-urok-marokanskich-plaz-35/#.UmKsU_IFXw8
5. <http://www.abcmaroko.pl/okolice-meknes/volubilis.html>
6. <http://www.mojemaroko.com/hotele-w-maroko/hotele-w-maroko/>,
7. <http://www.visitmorocco.com>
8. <http://pl.tradingeconomics.com/morocco/indicators>,
9. <http://maps.google.pl>
10. <http://www.abcmaroko.pl/informacje-praktyczne/zakupy-i-ceny-maroko.html>
11. <http://www.tourisme.gov.ma/fr/tourisme-en-chiffres/tableaux-de-bord>
12. <http://www.tourisme.gov.ma/telechargements/Tableau%20de%20bord%20national%20-janvier%202013.pdf>
13. www.stat.gov.pl/,
14. <http://pl.tradingeconomics.com/morocco/consumer-spending>
15. <http://www.africaedeserta.pl/>
16. <http://www.rainbowtours.pl/maroko-cesarskie-miasta/zakwaterowanie-mrt>
17. https://d1dmfej9n5lgmh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/48141/original/Aktywno%C5%9B%C4%87_turystyczna_mieszka%C5%84c%C3%B3w_Polski_2012.pdf?1378379185
18. <http://www.tourisme.gov.ma/telechargements/Tableau%20de%20bord%20national%20-janvier%202013.pdf>

SPIS RYCIN I TABEL

Rycina 1. - Casablanca

Rycina 2. - Marakesz

Rycina 3. - Sieć komunikacyjna

Rycina 4. - Drogi kołowe

Rycina 5. - Rozkład portów w Maroko

Rycina 6. - Rozmieszczenie lotnisk

Rycina 7. - Wskaźniki makroekonomiczne Maroko

Rycina 8. - Ewolucja przyjazdów turystycznych na przejściach granicznych

Rycina 9. - Ewolucja ilości noclegów udzielonych w sklasyfikowanych obiektach hotelowych

Rycina 10. - Ewolucja przyjazdów turystów

Rycina 11. - Ewolucja przyjazdów na granicy

Rycina 12. - Noclegi w sklasyfikowanych obiektach noclegowych

Rycina 13. - Ewolucja wpływów z podróży 2
Rycina 14. - Ewolucja wpływów turystycznych
Rycina 15. - Liczba ludności – Afryka Północna
Rycina 16. - Wykres wydatków konsumpcyjnych mieszkańców Maroko
Rycina 17. - Przyjazdy turystów do Polski
Rycina 18. - Dynamika przyjazdów turystów do Polski
Rycina 19. - Turyści zagraniczni w obiektach zakwaterowania
Rycina 20. - Liczba turystów zagranicznych i liczba noclegów
Rycina 21. - Dynamika ilości udzielonych noclegów
Rycina 22. - Turyści zagraniczni w obiektach noclegowych
Rycina 23. - Udzielone noclegi – 2012 rok
Rycina 24. - Logo Africae Deserta
Rycina 25. - Aktywność turystyczna Polaków
Tabela 1. - Udzielone noclegi w Maroko 2000-2012
Tabela 2. - Klasyfikacja udzielonych noclegów
Tabela 3. - Ceny w restauracjach
Tabela 4. - Ceny jedzenia na rynku
Tabela 5. - Ewolucja przyjazdów turystycznych na przejściach granicznych
Tabela 6. - Przyjazdy turystów do Maroko
Tabela 7. - Udzielone noclegi
Tabela 8. - Noclegi w sklasyfikowanych obiektach noclegowych
Tabela 9. - Liczba turystów zagranicznych i noclegi
Tabela 10. - Wymiana handlowa z Polską

„Wyrażam zgodę na opublikowanie wykonanego przeze mnie projektu na stronie AWF Kraków poświęconej realizacji przedmiotu „Rynki turystyczne i rekreacyjne”.
Oświadczam, że został on wykonany zgodnie z obowiązującymi zasadami i nie narusza niczych praw autorskich.”